

Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Seçimleri

Kaan AKMAN

Osmanlı Dönemi Seçim Uygulamaları:

Osmanlı Devleti'nde Müslüman halkın seçimle ilk tanışması 1840 yılında sancaklarda kurulan Muhassıllık Meclisleri ile olmuştur.

1876 Anayasası gereği ilk defa genel seçimlere katılan Osmanlı toplumu bu seçme ve seçilme hakkını kurallara uygun olarak 1908 seçimlerinde yapmıştır.

Cumhuriyetin ilanı öncesi dönemi kapsayan genel seçim uygulamaları 1876 Anayasasının ilanı ile başlamaktadır. Cumhuriyetin ilanından önce oluşan 1923 seçimlerini de kapsayan bu dönemde 1877,1908, 1912, 1914, 1919, 1920 ve 1923 yıllarında genel seçimler yapılmıştır.

I. Meşrutiyet Dönemi Seçimleri:(1876-1877 seçimleri)

Kanun-i Esasi'nin 1876 yılında hazırlanmasının ardından Osmanlı devletinde Meşrutiyet dönemi başlamış oldu.Kanun-i Esasi'de Meclis-i Umumi olarak anılan ilk parlemontada “Heyet-i Mebusan” ve “Heyet-i Ayan”olarak iki kanat mevcuttur.Heyet-i Mebusan üyelerinin belirlenmesi için seçim yapılması öngörülmüş fakat zaman darlığından dolayı seçim kanunu çıkarılamamıştır. Ülkemizde yapılan bu ilk seçimler “Talimat-ı Muvakkale” de bulunan esaslar üzerine yapılmıştır.Bu esaslardan bazıları şunlardır:

- Osmanlı Devleti vatandaşı olmak.
- Her yönüyle emin ve itimada layık olmak, bunun için de ahlakının ve gidişinin temizliği ve dürüstlüğü ile tanınmış olmak.
- 25 yaşından aşağı olmamak
- Devletin resmi dili olan Türkçe'yi bilmek
- Seçildiği vilayetin halkından olmak
- Adli veya siyasi bir cinayet ve suç ile mahkûm olmamak
- Memleketinde az çok emlâk sahibi olmak
- Seçilecek kişi devlet memuru ise memurluktan ayrılmış olmak

Seçim, istanbul için ayrı bir İstanbul için ayrı bir seçim düzenlemesi yapılarak 10 mebus seçileceği belirtildi.İstanbul 20 bölgeye ayrılarak seçim yapılmıştır.Taşrada ise doğrudan seçim yapılmamıştır.

Seçim Sonuçları:

Ancak seçimler zaman yetersizliği nedeniyle tam olarak yapılamadı. 1876 yılına ait olmak üzere vilayet meclisleri üyeleri ikinci seçmen sayılarak, mebusları bunların belirlemesine karar verildi.**Bundan dolayı İlk Meclis'in üyeleri vilayet, liva ve kazaların idare meclisi üyeleri arasından seçtiklerinden memleketin eşrafını temsil etmekteydiler.**

Seçimler sonucunda 80 Müslüman ve 50 gayrimüslim olmak üzere 130 mebus (milletvekili) oluşan ilk Osmanlı Parlamentosu Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan bir törenle 19 Mart 1877 'de II. Abdülhamid'in huzurunda açıldı.

Parlamento ilk toplantısını ertesi gün, 20 Mart 1877 günü Sultanahmet 'teki Darülfünun binasında yaptı. Çarlık Rusya 24 Nisan 1877 tarihinde Osmanlı devletine savaş ilân etti. Bu savaş yılları içinde oldukça sıkıntılı günler geçiren Meclis'in bu durumu karşısında Sultan II. Abdülhamid, Meclis Başkanı A. Vefik Paşa aracılığıyla mebusların memleketlerine dönmelerini bildirdi. Diğer taraftan da vilâyetlere gönderilen bir irade ile yeni bir meclis için çalışmalara girişilmesini istedi. Böylece Meclis-i Mebusan'ın ilk dönemi kapanmış oluyordu. Sonuç olarak **ilk meclis, 28 Haziran 1877'de Osmanlı-Rus Savaşı'nın çıkması nedeniyle dağıldı.**

1877- Meclis-i Mebusan'ın İkinci Dönem

İkinci dönem mebusları da seçim kanunu çıkmadığı için aynen birinci seçimde de olduğu gibi Talimat-ı Muvakkate çerçevesinde seçilmişlerdi. Yine halkın oyu söz konusu değildir.

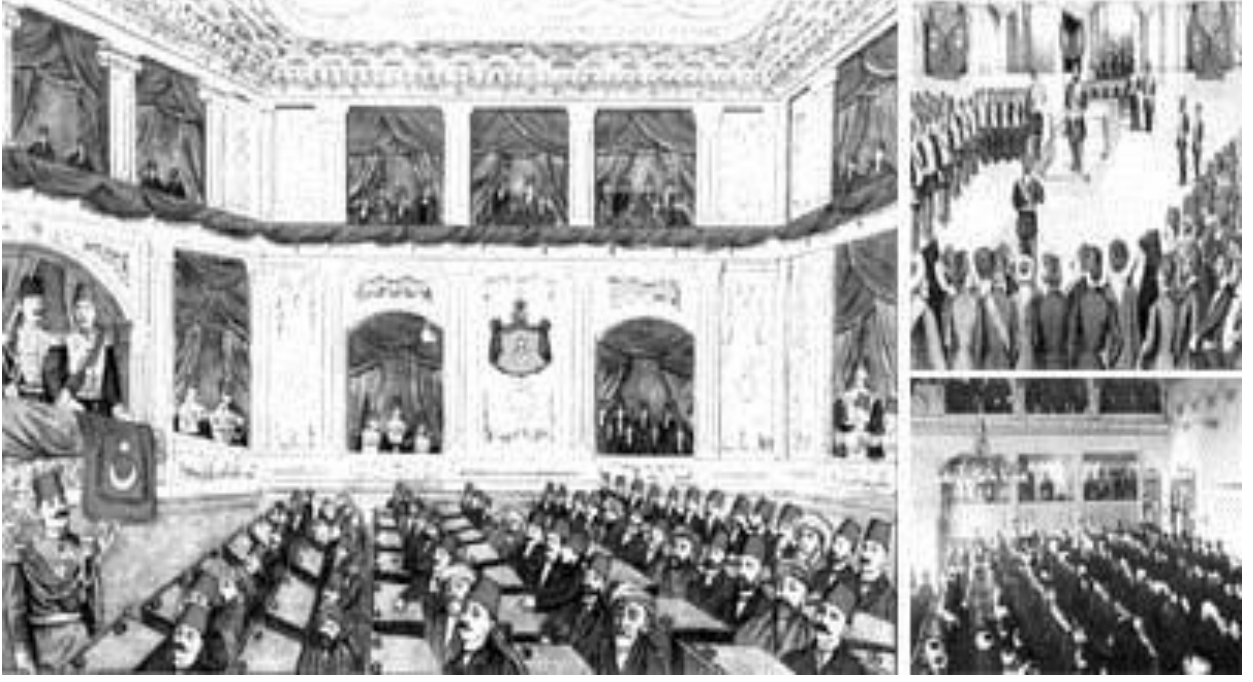
Meclisin ikinci toplantı döneminde Rusya ile savaş başlamıştır. Osmanlı - Rus Savaşı'da Osmanlılar için felakete dönmüş, Rus kuvvetleri Ayastafenos'a (Yeşilköy) yaklaşmışlardı. Mebuslar, açığa vurmamakla beraber, Padişahı bu kötü gidişten sorumlu tutmakta idiler. II. Abdülhamid böyle bir meclisin yararından çok zararı olduğunu söyleyerek 14 şubat 1878 günü meclisi feshetti. Böylece meclisin toplantı süresi de toplam 10 ay 25 gün sürmüştür.

Seçime Katılan Partiler ve Seçim sistemi:

II. Osmanlı Meclisi'nin yaptığı 1877 tarihli İntihab-ı Mebusan Kanunu tarihimizin ilk seçim kanunudur. Bazı değişiklikler yapılmakla birlikte 1942'ye kadar uygulanmıştır. Bu kanunda başlıca: Her sancak bir seçim bölgesidir, her kaza da bir seçim şubesi temel alınarak yöntemi uygulanacağı belirtilmiştir. Hem birinci, hem de ikinci seçmenlerin 25 yaşını doldurmuş olmaları gerektiği ayrıca birinci seçmen olabilmek içinde kanunda bazı şartlar sunulmuştur.

I. Meşrutiyet döneminde iki kez genel seçim yapıldı. **Seçimde iki dereceli ve basit çoğunluk esasına göre uygulanmıştır.** Yani en çok oy alan adaylar kazanmıştır. Oyların eşit olması durumunda ise kur'a çekilmiştir. **Seçimlere siyasi partiler katılmamıştır. Seçimler genele açık değildir. Seçimlere kadınlar katılmamıştır. Seçme ve seçilme hakkı sadece erkeklere verilmiştir.**

Böylece Meclis-i Mebusan'ın ilk dönemi 28 Haziran 1877 İkinci dönemde 14 Şubat 1878 kapanmıştır.

Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı 19 Mart 1877'de (soldaki çizim) çalışmalarından bir görüntü iken Sağdaki çizim ve fotoğraf İkinci Meşrutiyet dönemini başlatan Meclis'in açılışını gösteriyor; açılışa Sultan 2. Abdülhamid de iştirak etmiştir.

1908 Seçimleri ve Sonuçları:

I. Meşrutiyet dönemi uzun sürmemiş, Padişah II. Abdülhamit, Meclis-i Mebusan'ı tatil etmişti. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yoğun faaliyetleri sonucunda 23 Temmuz 1908'de Anayasa yeniden yürürlüğe girdi ve II Meşrutiyet yeniden ilan edildi. II Meşrutiyetin ilanından Kasım ve Aralık aylarında seçim yapılması kararlaştırıldı. İletişim ve ulaşım olanakları nedeniyle seçimler bir gün içinde tamamlanamıyor günlerce sürüyordu.

Seçime Katılan Partiler:

Seçimlere başlıca iki parti katıldı: **II. Meşrutiyeti Abdülhamit'e ilan ettiren genç subayların örgütü İttihat ve Terakki ile Prens Sabahattin'in adem-i merkezî görüşlerini savunan ve teşkilatlanmasına tam olarak tamamlayamamış olan Ahrar Fırkası katılmıştır.**

Sandık başında mebus adayları

Seçim Sonuçları:

Seçimlerde mebuslukların tümüne yakınına İttihat ve Terakki listeleri kazandı. Seçimler sonucunda beklenen olmuş İttihat ve Terakki, seçilen 281 mebusun biri hariç tamamını almıştır. Ahrar Fırkası adaylarından sadece bir kişi, Ankara'dan aday olan Mahir Sait, Meclis-i Mebusana seçilebildi. II. Meşrutiyet'in ilk parlamentosu 17 Aralık 1908'de İstanbul'da büyük bir çoşku ile toplandı.

İstanbul seçimleri 19 Aralık 1908

Seçim Sistemi:

Seçimlerden önce Prens Sabahattin'in başını çektiği ve İttihat ve Terakki'ye muhalif olan grup; seçimlerin tek dereceli olarak yapılmasını ve her erkeğin vergi verme koşuluna bağlı olmaksızın oy hakkına sahip olmasını istedi. Ancak İttihat ve Terakki bu önerileri kabul etmedi ve seçimler, 1877'de görüşülen "İntihab-ı Mebusan Kanunu"na göre iki dereceli olarak yapıldı. Seçme ve seçilme yaşı 25 olarak belirlenmiş, devlete az çok bir vergi vermek koşulu getirilmiştir.

Her 50.000 erkek nüfus için bir mebus seçilecektir. Sancakların nüfusunun elli binden az veya çok olmasına göre de bu oran ayarlanmıştır.

Seçim kanununa göre; nüfusu 25.000 ile 75.000 arasında olan sancaklar 1 mebus, 75.000 ile 125.000 arasında olan sancaklarda 2, 175.000'e kadar 3 ve 220.000'e kadar 4 mebus seçilecek, bundan fazla olan yerlerde seçilecek mebus sayısı bu orana göre artırılabacaktır

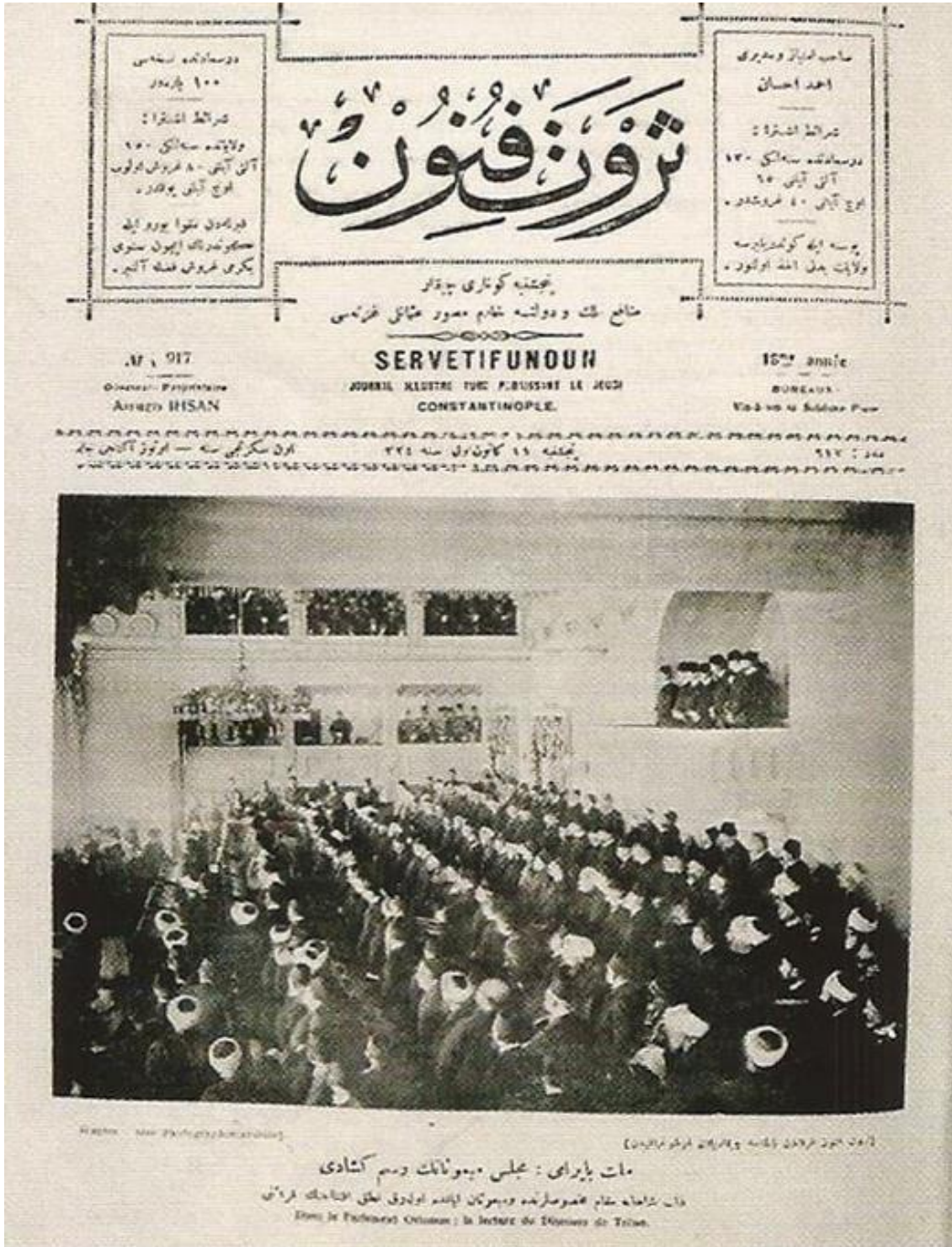
Seçimin Önemi:

- ❖ **Kasım-Aralık 1908 tarihleri arasında yapılan II. Meşrutiyet döneminin ilk milletvekili seçimleri, Türk demokrasi tarihi açısından kısmen de olsa ilk çok partili seçimi olma özelliğini taşımaktadır**
- ❖ 1908 seçimi nispeten demokratik yöntemlere göre ve özgürce yapılan ilk seçim olma niteliğini göstermiştir.

Köprübaşı'nda seçim alayı

Servet-i Fünun dergisinin 24 Aralık 1908 tarihindeki kapağı İkinci Meşrutiyet'in ilk meclis toplantısını duyuruyor.

1912 Seçimleri ve Sonuçları:

Seçim Öncesi Durum:

II. Meşrutiyet'in seçim ve siyasal haklar konusundaki liberal görünümlü tutumu pek uzun sürmemiştir.1908 Meclis-i Mebusan'ında İttihat ve Terakki karşısında zamanla meclis içinde istifalarla oluşan bir muhalefet oluşmuş, bu muhalefet 1911 yılında tek çatı altında toplanmıştır.İktidar partisinden başka siyasal alternatifler ortaya çıkınca olayların akışı ve sistemin işleyişi önemli bir değişikliğe uğramıştır.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası, İttihat ve Terakki'nin karşısında gittikçe güçlenmeye başlamıştı.Bundan sonra siyasal hayat bu iki grubun çekişmelerine sahne olacaktır.Kurulan Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın İstanbul'da Aralık 1911'de yapılan ara seçimi kazanması İttihat ve Terakki Fırkası'nı harekete geçirmiş, yeni kurulan bu partinin teşkilatını tamamlamadan seçimlere gidilmesi kararı alınması için çalışmalarına başlamasına neden olmuştur.

Seçime Katılan Partiler:

1912 seçimlerine İttihat ve Terakki Fırkası ile onun karşısındaki muhalefeti temsil eden partiler bütünü Hürriyet ve İtilaf Fırkası katılmıştır. İttihat ve Terakki iktidar olmanın da getirdiği avantajı iyi kullanarak seçimlerde büyük başarı kazanmıştır.

Seçim süreci:

1912 yılında yapılan bu seçimde İttihatçılar baskı ve korku ortamı yaratarak muhalefetin propaganda yapmasını engellemiş oy kullanan vatandaşlar fiili saldırı ve baskılarıyla karşı karşıya kalmışlardır.Seçim sandıklarını kendi gözetimleri altında tutmuşlardır.Nitekim, sopalı seçim olarak ün yapmış 1912 seçimi, İttihat ve Terakki iktidarının seçim hürriyetine ve güvenliğine karşı nasıl bir tutum içinde olduğunu göstermek bakımından çok önemlidir.

Seçim sonuçları:

Tarihe sopalı seçimler olarak da geçen 1912 seçimleri sonucunda İttihat ve Terakki 1908 seçimlerinden iyi bir ders alarak kendine bağlı ittihatçıların seçimleri kazanmasını sağlamıştır. Seçim sonucunda 275 milletvekili seçilmiş, İttihatçıların tüm baskılarına karşın, Hürriyet ve İtilaf Fırkası 6 üye ile parlamentoya girmeyi başarmıştır. Seçimden sonra kurulan Mebusan Meclisi ilk toplantısını 4 Mayıs 1912 tarihinde yapmış, fakat bu Meclisin de ömrü fazla uzun olmamış, 3 ay kadar sonra, 5 Ağustos 1912 de feshedilmiştir.

1914 Seçimleri ve Sonuçları:

Meclisin feshi sonrası yapılması gereken seçimler Balkan Savaşı nedeniyle 24 Ekim 1912 tarihli hükümet kararnamesiyle “imkan olana kadar” ertelenmiştir. Balkan Savaşları'nın yenilgiyle sonuçlanması ile İttihat ve Terakki hükümeti çekilmiş, Hürriyet ve İtilaf Fırkası yeni hükümeti kurmuştur.

Bab-ı Âli Baskını ve İttihat Terakki'nin yönetimi ele geçirmesi:

Hürriyet ve İtilaf Fırkası işbaşındayken Edirne ve Kırklareli'nin Bulgaristan'a verilmesini konuşulunca Hürriyet ve İtilaf aleyhine bir kamuoyu oluşmasına ve 1913 yılında İttihatçılar'ın Bab-ı Âli Baskını adı verilen bir hükümet darbesiyle uzun bir müddet için Hürriyet ve İtilaf Fırkasının siyasal hayatına son vermesine neden olmuştur. Bu tarihten sonra da İttihatçılar'ın egemenliği devam edecektir

Seçime Katılan Partiler:

Ocak 1913 sonrası İttihat ve Terakki iktidara tam hakim olarak muhalefeti etkisiz hale getirmiş, bu nedenle 1914 seçimlerine tek parti olarak İttihat ve Terakki girmiştir.

Seçim Sonuçları:

Ocak-Nisan ayları arasında yapılan ve tek parti olarak İttihat ve Terakki'nin katıldığı seçimin sonucunda Mebusan Meclisinde çoğunluğu ittihat ve Terakki mebusaları kazanmıştır.

II. Meşrutiyet döneminin en uzun ömürlü meclisi olan 1914 Meclis-i Mebusan'ı, 14 Mayıs 1914 tarihinde açılmış, 21 Aralık 1918 tarihine kadar toplam 310 oturum yapmıştır. Bu meclisin de çalışma dönemi normal süresini tamamlayamadan 1908 ve 1912 Meclis-i Mebusanları gibi feshedilmek suretiyle sona ermiştir.

Seçimin Önemi:

Osmanlı imparatorluğu bu meclisin görev süresisi• içinde I. Dünya savaşına girmiş ve yenilmiştir. Bu meclis, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından kısa bir süre sonra 20 Aralık 1918 tarihinde feshedildi.

Bu seçimlerden önce seçim yasasında bir önemli değişiklik yapılmış, ordu mensuplarının, askerlik hizmetinde buldukları süre içinde birinci ve ikinci seçmen olamayacakları hükme bağlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu, I. Dünya Savaşı'na girmiştir. Yenilginin ardından, Talat Paşa hükümeti görevinden çekildi ve İttihatçıların dönemi sona erdi. Padişah Vahdettin, 21 Aralık 1918'de Meclisi feshetti.

1919 Seçimleri ve Sonuçları:

Son Osmanlı Mebusan Meclisi

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmış, ülkenin çeşitli bölgeleri ard arda işgal edilmeye başlanmıştı. 1919'da Paris'te Barış Konferansı toplanacaktı. İstanbul hükümeti, İngilizlere ve Fransızlara sempatik görünüp, savaşın zararlarını azaltmak için Sadrazamlığa getirilen Damat Ferit, bir an önce seçim yapılmasını ve bu seçimlerde azınlık haklarının sağlanması gerektiğini, bunun için de seçimlerin **nispi temsil esasına** göre yapılmasını istedi. Bu sistemle, azınlıklar da Meclise girebileceğinden, Damat Feritçe isteniyordu. Ancak azınlıklardan sadece Museviler seçimlere katıldı.

Seçimlerin Yapılması:

Son Osmanlı Mebusan Meclisini belirleyen seçimler Aralık 1919 tarihinde yapılmıştır. Milli Mücadele hareketini başlaması sonucunda Amasya Genelgesi ile başlayan, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde de tekrarlanan meclisin varlığı isteği, İstanbul Hükümeti tarafında karşılanmıştır. Seçimlerin yapılması yolunda en önemli adım ise, İstanbul Hükümeti ile yapılan Amasya Görüşmeleridir. Bu görüşmeler neticesinde seçimlerin serbestçe yapılması hususunda anlaşılmış.

Seçimin Yapılması ve Sonuçları:

Osmanlı döneminin son genel seçimi Aralık 1919'da yapıldı. Ülkenin bir kısmı fiilen işgal edilmişti. İşgal altındaki yerlerde, örneğin İzmir'in Yunan ordusunun işgal ettiği. Bunun üzerine İzmir'de seçim yapılamadı. Adana'da da seçimler yapılamamıştır. Seçimleri, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderlik ettiği Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adayları ezici bir çoğunlukla kazandılar.

Seçimler sonrası oluşan Son Osmanlı Mebusan Meclisi 12 Ocak 1920 tarihinde ilk toplantısını yapmıştır. Bu mecliste Erzurum Milletvekili olan Mustafa Kemal Atatürk tutuklanma tehlikesine karşın hastalığını bahane göstererek İstanbul'a gitmemiş, mazereti kabul edilerek izinli sayılmıştır.

Meclisin Feshedilmesi:

Son Osmanlı Mebusan meclisi Erzurum ile Sivas Kongrelerindeki kararları onayladılar. Meclis, Misak-ı Milliye (Ahd-ı Milli) 22 Ocak 1920 tarihli gizli oturumunda ele almış, **28 Ocak'da meclisin açık oturumunda kabul etmiştir.** Bu karar 17 Şubat 1920 tarihinde yayınlanmıştır. Bu kararın yayınlanması Meclisin sonunu hazırlamış, nitekim önce İstanbul 16 Mart'ta resmen işgal edilmiştir, İstanbul'un işgal edildiği gün, mebusların bir kısmı tutuklanıp Malta Adasına sürüldüler, bu durum üzerine Meclis-i Mebusan, 18 Mart'ta "mebusluk vazifesinin yapılmasında emniyet verici bir halin gelmesine kadar" meclis çalışmalarına ara vermiştir. Neticede Meclis-i Mebusan **11 Nisan 1920 tarihinde Padişah tarafından kapatılmıştır.**

Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi Seçim Uygulamaları:

Milletvekili Genel Seçimlerinin Yapıldığı Tarihler

<i>İlk Meclis</i>		
1.Dönem		Mart 1920
<i>Tek Parti Dönemi</i>		
2.Dönem		Haziran-Temmuz 1923
3.Dönem	2 Eylül	1927
4.Dönem	25 Nisan	1931
5.Dönem	8 Şubat	1935
6.Dönem	26 Mart	1939
7.Dönem	28 Şubat	1943
<i>Çok Partili Dönem</i>		
8.Dönem	21 Temmuz	1946
9.Dönem	14 Mayıs	1950
10.Dönem	2 Mayıs	1954
11.Dönem	27 Ekim	1957
12.Dönem	15 Ekim	1961
13.Dönem	10 Ekim	1965
14.Dönem	12 Ekim	1969
15.Dönem	14 Ekim	1973
16.Dönem	5 Haziran	1977
17.Dönem	6 Kasım	1983
18.Dönem	29 Kasım	1987
19.Dönem	20 Ekim	1991
20.Dönem	24 Aralık	1995
21.Dönem	18 Nisan	1999
22.Dönem	3 Kasım	2002
23.Dönem	22 Temmuz	2007
24.Dönem	12 Haziran	2011

1920 Seçimleri ve ilk TBMM

Seçim Öncesi Durum:

İstanbul'un işgaliyle Mebusan Meclisi kapatılınca Müdafaa-i Hukuk hareketinin yürütme organı durumundaki "Heyet-i Temsiliye" adına Mustafa Kemal.19 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un işgalinden üç gün sonra valiliklere, bağımsız sancaklara, kolordu komutanlarına gönderdiği bir genelge göndermiştir. Bu genelgede Ankara'da "olağanüstü yetkiler taşıyan" bir meclisin toplanacağını bildirmiş, bu amaçla seçimlere gidilmesi ve seçimlerin 15 gün içinde bitirilmesi istenmiştir.

Toplam 12 maddeyi içeren bu genelgenin bazı maddeleri şöyledir:

- Memleket işlerini idare etmek ve denetlemek üzere, Ankara'da olağanüstü yetkilere sahip bir meclis toplanacaktır.
- Bu genelgeyle, dağılmış olan son Osmanlı Meclis-i Mebusan üyelerinden Ankara'ya gelebilecek olanların da katılımının zorunlu olduğu bildirilmiştir.
- Seçim İntihab-ı Mebusan Kanununa uygun olarak yapılacaktır.
- Seçimde livalar esas alınacaktır ve her livadan 5 üye seçilecektir.
- Seçim her livada aynı günde yapılacaktır.
- Seçim gizli oyla ve mutlak çoğunluk yöntemine göre yapılacaktır.
- Meclis üyeliği için her fırka, zümre ve cemiyet aday gösterebilecektir.

Seçimde Uygulanılan Yöntem:

Nüfusa göre milletvekili seçilmesi ilkesinden vazgeçilmiş olup her sancaktan nüfusuna bakılmaksızın 5 üye seçilmesi istenmiştir. Ayrıca, 1876 Anayasasıyla belirlenen 30 olan seçilme yaşı, bu genelgeyle 25'e indirilmiştir. Ankara'da toplanan meclis, iki dereceli seçim sistemine göre yapılan seçimle gelen yeni üyeler ile eski **Osmanlı Meclis-i Mebusanı'ndan katılan toplam 437 üyeden oluşmuştur. Meclis'in açılışına, seçim bölgelerinden gelebilen 115 mebus katılabılmıştır.**

İlk TBMM'nin Kurulması, Faaliyetleri ve Kapatılması

19 Mart 1920'de yayımlanan beyanname ile yapılan genel seçimler sonucu seçilen mebuslardan oluşan Birinci Büyük Millet Meclisi, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı yürütmüş, Cumhuriyet'i ilan etmiş ve saltanatı kaldırarak Lozan Konferansı görüşmelerini başlatmıştır. Cumhuriyet'in ilk anayasasını "Teşkilat-ı Esasiye" adıyla kabul etmiştir.

İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi İstanbul Meclisi'nin (Meclis-i Mebusan'ın) 16 Mart 1920'de dağıtılmasından sonra 23 Nisan 1920'de Ankara'da Ulus meydanındaki İttihat ve Terakki Kulübü binasında toplanmıştır.

23 Nisan 1920 tarihinde açılan I. Türkiye Büyük Millet Meclisi, 15 Nisan 1920 tarihinde Seçim Kanununda bazı değişiklikleri kapsayan yasayı kabul ettikten sonra 16 Nisan 1923 tarihinde son toplantısını yapmış, seçim sonrası toplanmak üzere çalışmalarına son vermiştir.

1923 Seçimleri ve Sonuçları:

Seçimlere Gidilmesi:

Lozan Görüşmeleri'nin başlaması ile iktidar ve muhalefet arasındaki problemler ciddi bir boyuta taşınmıştır. İnönü, görüşmeleri yürüten heyetin başındaydı. Meclis içindeki muhalefet ise güçlenmişti. İkinci grup İsmet Paşa'nın tutumuna ve Lozan Anlaşması'nın yapılmasına karşı çıkmaya başlamıştı İlk kurulduğunda 2 yılda bir seçim yapma kararı alan meclis 3 yıl olduğu halde seçimleri yapmamıştır. Bu nedenle 1 Nisan 1923 tarihinde seçim kararı alarak meclis tatil edilmiştir

Seçimlerin Yapılması:

Yeni bir devletin kurulması, sınırlarının ve nüfusunun Osmanlı coğrafyasına göre değişiklik göstermesi nedeniyle yeni bir seçim kanunu yapılmıştır. 1923 seçimleri I. TBMM döneminde kabul edilen yeni seçim kanununa göre yapılmıştır. Seçimden önce 3 Nisan 1923'de seçim yasasında değişiklikler yapıldı. Eskiden her 50.000 erkek başına bir mebus seçilirken, bu rakam 20.000 olarak değiştirildi. Seçmen yaşı ise 18'e indirildi. Seçmek ve seçilebilmek için vergi vermek zorunluluğu kaldırıldı.

Seçime Katılan Partiler:

Birinci Meclis'te partiler yoktu.İki grup vardı. İlki,birinci grup olarak adlandırılan **Müdafaa-i Hukuk grubuydu. Diğeri ise“İkinci Grup”** olarak adlandırılan muhalif gruptu.

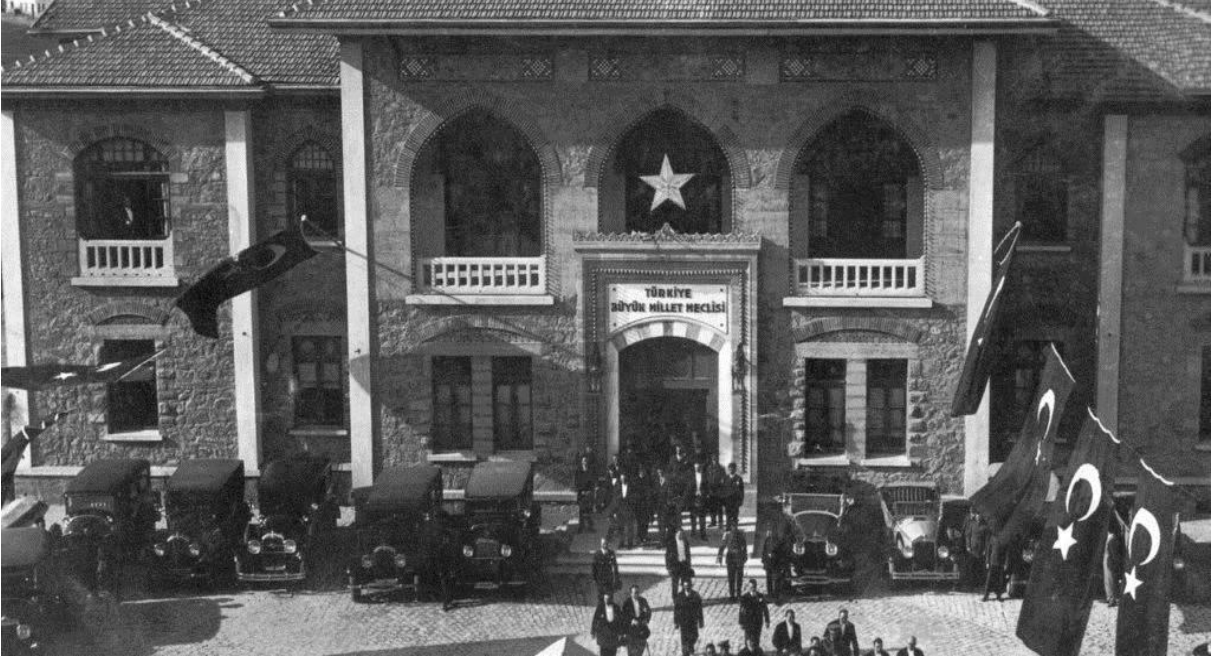
Sonuç olarak seçimlere Atatürk'ün de içinde yer aldığı ileride Cumhuriyet Halk Partisi olacak birinci grup ile onun karşısındaki muhalefeti temsil eden ikinci grup katılmıştır

Seçimler iki dereceli ve mutlak çoğunluk yöntemine göre yapılmıştır.

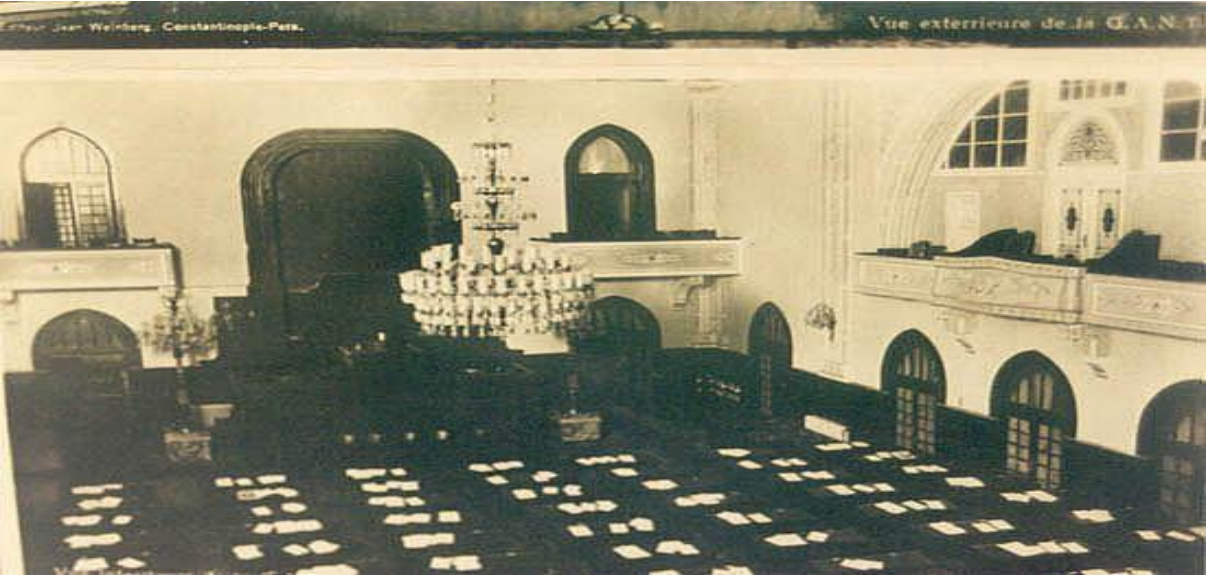
Seçim Sonuçları:

Haziran-Temmuz 1923 tarihleri arasında yapılan 1923 seçimlerine Atatürk Ankara ve İzmir'den katılmış, iki yerden birden kazanması üzerine kendisi Ankara'yı seçmiştir. Bir milletvekili adayının birden fazla seçim çevresinden aday olabilmesi Osmanlı döneminde de uygulanmış, bu uygulama Cumhuriyet döneminde 1961 yılına kadar devam etmiştir.

1923 seçimlerinde her il bir seçim çevresi sayılmış, 72 ilde yapılan seçim neticesinde 287 milletvekili seçilmiştir. Seçimi birinci grubun adayları kazanmış, yeni TBMM 11 Ağustos 1923 tarihinde ilk toplantısını yapmıştır.

-1923 Seçimleri Sonrası TBMM-

1923 Meclisi 11 Ağustos 1923-26 Haziran 1927 tarihleri arasında 4 yıl 1 ay açık kalmıştır.

Tek Partili Dönemi Seçimler:

1927'den 1946'ya değin süren bu dönemde 1927, 1931, 1935, 1939, 1943 seçimleri yapılmıştır. 1924 Anayasası gereği olan seçimlerin 4 yılda bir yapılması kuralına uyulmuştur.

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın listeleri seçmenlerin önüne tercih olarak sunulmuştur. Seçmen bu listeleri onaylamaktan öte bir işlev taşımamıştır. Tek parti döneminde bağımsız adaylara kontenjan ayrılması, azınlıkların ve kadınların mecliste yer alması, CHP içinden bir "bağımsız grup" kurulması gibi çeşitli girişimlerde bulunulmuştur.

Tek parti dönemi boyunca iki kez çok partili siyasal yaşama geçme girişimi yaşandı. Bunlardan ilki, 1924 yılındaki Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasıyla yaşanan deneyimdir. İkincisi ise Atatürk'ün emriyle ve Fethi Okyar öncülüğünde 1930 yılında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkasıdır. Fakat bu iki partide genel seçimlerle katılmadan çeşitli nedenlerle kapanmıştır

1927 Seçimleri ve Sonuçları:

1927 seçimlerine sadece CHF katılmıştır. İki dereceli olarak yapılan seçimlerde her ne kadar bazı yerlerde bağımsız adaylar seçime katılmış olsalar da seçimi CHF adayları kazanmıştır

Cumhuriyet Halk Fırkası 31 Ağustos 1927 tarihinde yapılan seçimlerde, kendi adaylarının yazılı olduğu bir liste yayımlamış ve halktan bu listeye oy vermelerini istemiştir. Böylece, seçimleri kazanan Cumhuriyet Halk Fırkası milletvekillerinden oluşan III. TBMM toplantılarına başlamıştır

Bu seçimlerde seçimlere katılım %23 gibi düşük bir oranda gerçekleşmiştir. 1927 seçimleri sonrası oluşan TBMM, 1 Kasım 1927-26 Mart 1931 tarihleri arasında 3 yıl 7 ay 19 gün açık kalmıştır.

1931 Seçimleri ve Sonuçları:

4.Dönem TBMM üyelerinin seçildiği bu seçimlerde bağımsız adaylara kontenjan ayrılmıştır. Bunun nedeni 8 Ağustos 1930 da Fethi Okyar tarafından kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkasının , karşı devrimci güçlerin odağı haline gelmesi ardından yaşanan Menemen olayının gerçekleşmesi üzerine seçimlerinde farklı bir taktik geliştirilerek, mecliste parti yerine bağımsız milletvekillerinin bulunması yöntemine geçildi. Bu taktik gereği CHP bazı yerlerde aday göstermeyerek bağımsızların seçilmesine fırsat tanımıştır. Seçim sonucunda seçilen 20 bağımsız vekilden 10'u daha sonra CHF katılmıştır.

1927 seçimlerine katılımın düşük olması üzerine **1931 seçimlerinden itibaren seçime katılımı arttırmak için propaganda faaliyetine önem verildi. Seçim dönemlerinde basından yararlanılmıştı. Sinemalarda kısa filmler**

gösteriliyor, radyodan yayınlar yapılıyordu.Kentler süsleniyor afişler hazırlanarak seçimin şenlik havasında geçmesi ve böylede seçime katılım oranı artırılmaya çalışılmıştır. TBMM 4 Mayıs 1931-23 Aralık 1934 tarihleri arasında 3 yıl 9 ay 13 gün açık kalmıştır.

1935 Seçimleri ve Sonuçları:

8 Şubat 1935 tarihinde yapılmış 5.Dönem milletvekili genel seçimleridir Seçim, tek parti dönemindeki diğer seçimler gibi iki dereceli yapılmış ve seçime sadece Cumhuriyet Halk Fırkası listesi katılmıştır. CHF'nin 1927 tüzüğü uyarınca aday listeleri partinin "değişmez genel başkanı" sıfatıyla Cumhurbaşkanı Atatürk tarafından belirlenmiş ve ilan edilmiştir.

Seçimin Önemi:

- Cumhuriyet Halk Fırkası'nın bu isimle katıldığı son seçimlerdir.Seçimden sonra yapılan dördüncü Kurultay'da partinin adı, Dil Devrimi'nin getirdiği yeni anlayış uyarınca Cumhuriyet Halk Partisi olarak değiştirilmiştir.
- Ülkemizde ilk kez 1930 yılında kadınların belediye seçimlerine katılımları sağlanmıştı.Ancak gerçek anlamda, Anayasa'da yapılan düzenleme ile birlikte,1934 yılında seçme ve seçilebilme hakkına sahip olan kadınlar, ilk kez 1935 seçimlerine katılmışlar ve 1935 yılı seçim sonuçlarına göre, Meclis'e 18 kadın milletvekili girmiştir.
- 1935 seçimlerinin bir diğer özelliği ise ilk defa azınlıklardan da milletvekili seçilmesidir.
- Anayasa'da belirtilen seçmen yaşı 18'den 22 yaşına çıkartılmıştır.
- Seçim sonucunda 383 erkek, 17 kadın milletvekili seçilmiştir.
- Kısa süreli de olsa milletvekiline sayılav, Meclise de kamutay dendi.

Cumhuriyet'in İlk Kadın Milletvekilleri

1939 Seçimleri ve Sonuçları:

26 Mart 1939 yılında yapılan 6.Dönem Milletvekilli genel seçimlerde herhangi bir değişik uygulama söz konusu olmamıştır, bir önceki seçimde uygulanan yasalar bu seçim için de geçerli olmuştur.

Seçimin Özellikleri:

- ✓ Atatürk'ün ölümü sonrası yapılan ilk seçimdir.
- ✓ Seçim, tek parti dönemindeki diğer seçimler gibi iki dereceli yapılmış ve seçime sadece CHP listesi katılmıştır
- ✓ 424 milletvekilli TBMM, 3 Nisan 1939-15 Ocak 1943 tarihleri arasında çalışmış, Hatay'ın Türkiye'ye katılması üzerine **Hatay'ı temsilen seçilen 5 milletvekilinin de katılımıyla milletvekili sayısı 429** olmuştur 6.Dönem meclisinin 13 tanesini kadınlar oluşturmuştur.
- ✓ 1939 seçiminin sonucunda TBMM'de bir bağımsız grup oluşturulmuştur. CHP'nin 29 Mayıs-3 Haziran 1939 tarihleri arasında toplanan V. Büyük Kurultayında meclis içinde CHP milletvekilleri arasından Kurultay tarafından seçilecek 21 kişilik bir "**müstakil grup**" kurulması kararı alınmıştır. Bu bağımsız grubun da değişmez genel başkanı aynen CHP'de olduğu gibi CHP Genel Başkanı olan İsmet İnönü'dür

1943 Seçimleri ve Sonuçları:

Seçimin Özellikleri:

- 28 Şubat 1943'de yapılan 7.Dönem Milletvekilliği genel seçimlerdir.
- **Tek parti döneminin son milletvekili seçimidir.**
- 1943 seçimleri 63 ilde 63 seçim çevresinde yapılmış 455 milletvekili TBMM'de yer almıştır
- 1943 yılında yapılan genel seçimlerde de CHP seçime yine tek parti olarak katıldı. Ancak illerdeki adayların sayısı arttırılarak seçmene bunlardan birini tercih etme olanağı tanınmıştır. Bu nedenle 455 milletvekilliği için 530 aday gösterilmiştir.
- 28 Şubat 1943 tarihli seçim sonucunda oluşan TBMM, 8 Mart 1943-14 Haziran 1946 tarihleri arasında 3 yıl 4 ay 23 gün açık kalmıştır. Bu dönemin sonunda erken seçim kararı alınarak 1947 yılında seçim yapılması gerekirken 1946 yılına alınmıştır

-Çok Partili Dönem Milletvekilliği Genel Seçimleri-

21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları:

Seçim Öncesi Durum:

18 Temmuz 1945 tarihinde Nuri Demirağ'ın önderliğinde Milli Kalkınma Partisi (MKP) kurulmuştu,bunu 7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar başkanlığında, Adnan Menderes, Fuad Köprülü, Refik Koraltan tarafından kurulan Demokrat Parti (DP) izlemiştir.

DP'nin kurulması ile birlikte meclis içinde CHP karşısında bir muhalefet belirmiş, TBMM içindeki tek parti dönemi sona ermiştir. CHP çok partili hayata geçildikten sonra normal olarak 1947 yılında yapılması gereken seçimlerini **DP'nin teşkilatlanmasını geçiktirmek için öne almıştır**. TBMM 10 Haziran 1946 tarihli oturumunda milletvekili seçimlerinin 1947 yılından 21 Temmuz 1946 tarihine alınmasına dair teklif kabul edilmiştir.

Seçime Katılan Partiler: Demokrat Parti,Cumhuriyet Halk Partisi, Çiftçi ve Köylü Partisi, Türkiye Sosyal Demokrat Partisi, Türkiye Sosyalist Partisi
Uygulanan Seçim Sistemi: 1876 yılından beri uygulanan iki dereceli seçim sistemi terkedilmiştir.Cumhuriyet tarihinde ilk defa tek dereceli seçim esasına göre seçim yapılmıştır.Ayrıca Basit çoğunluk esasına dayanalı bir seçim olmuştur.

Seçim Sonuçları ve Seçimin Önemi:

Seçim sonrası bölgelerin çoğundan gelen şikayetler; idarî amirlerin baskısı, seçime hile karıştırılması, DP oylarının sayılmaması, gerçek olmayan seçim tutanaklarının düzenlenmesi ,sandıkların bazılarının kaçırıldığı şeklinde idi. Açık oy, gizli tasnif gibi demokratik olmayan esasları bünyesinde barındıran seçim kanunu, seçimlerde hile ve yolsuzluk yapılmasına sebep olmuştur.

1946 genel seçimlerinin demokrasi tarihimize “**hileli**” ya da “**şaiBELİ**” seçimler olarak geçmesini önleyememiş,seçim sandıklarında ki usulsüzlükler ve zor kullanmalar neticesinde demokrasi tarihimizkara günlerinden biri olmuştur.

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	397	85,4
Demokrat Parti (DP)	61	13,1
Bağımsızlar (DP Listesinde Yer Alarak Seçilen)	4	0.9
Bağımsız(Bağımsız Aday Olarak Seçilen)	3	0.6
TOPLAM	465	100

Seçimlerin demokratik yapılmamasına tepki olarak İstanbul başta olmak üzere Bursa, Balıkesir, Adana, Konya ve Ankara’da büyük mitingler yapıldı. **Seçimlere itiraz edilsede sonuç değişmedi ve bu seçim “Hileli Seçimler” olmak üzere tarihimize geçmiştir.**

14 Mayıs 1950 Genel Seçim Sonuçları:

Seçim Öncesi Durum:

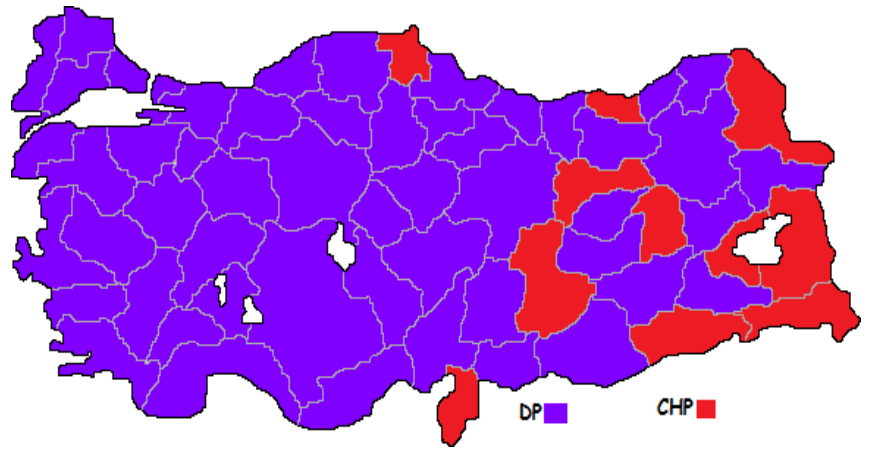
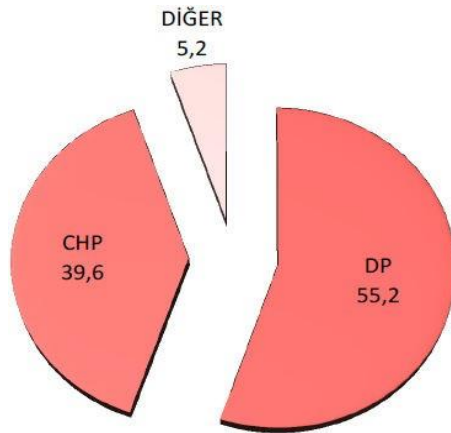
1946 -1950 arasında tartışma, seçim sisteminden çok seçimlerin güvenliği konusunda yoğunlaştı. Hükümet; muhalefet, basın ve kamuoyundan gelen tepkiler üzerine, bir bilim kuruluna yeni bir seçim yasası tasarısı hazırlama görevi vermiştir. Çalışmaların sonucunda 16 Şubat 1950 tarihinde 5545 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu çıkarılmıştır.

Bu seçimler:

- Türkiye tarihinin ilk demokratik seçimleridir.
- Bu genel seçim ile TBMM 9. dönem milletvekilleri seçilmiştir
- **Bu seçimlerde ilk defa "gizli oy , açık tasnif" sistemi uygulanmıştır.**
- **14 Mayıs 1950 tarihinde ilk defa olarak tek dereceli, gizli oy ve açık tasnif sisteminin uygulandığı seçimler sonucunda siyasal iktidar el değiştirmiştir**

1950 seçimlerine katılım oranı % 89,8 gibi yüksek bir düzeyde gerçekleşmiş ve bu seçimlerde DP büyük bir çoğunluk kazanmış ve 27 yıllık CHP iktidarına son vermiştir.

Seçim Sonuçları:

DP 4.242.831 oyla 415 milletvekili kazanırken CHP 3.165.096 oyla 69 milletvekili kazanmıştır. Bu seçimlerde MP 1, bağımsızlarda 9 milletvekilliği

elde etmiştir. Bu sonuçların ardından, hükümeti büyük çoğunluğu kazanan DP kurmuştur.

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Demokrat Parti (DP)	416	55,2
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	69	39,6
Millet Partisi (MP)	1	4,6
Bağımsızlar	1	0,6
TOPLAM	487	100

Seçim Sisteminin Etkisi:

1950 seçimleri öncesinde ise iktidardaki CHP ile ana muhalefet partisi DP, uzlaşma içinde, seçim mevzuatında önemli değişiklikler yaptılar. Seçim sürecinin mahkeme denetimi altında olması, **gizli oy-açık tasnif ilkesinin** yasallaştırılması gibi yenilikler söz konusuydu.

Bu seçimde **Liste usulü çoğunluk sistemi** uygulanmıştır. Çoğunluk sistemi, her seçim bölgesinde en yüksek oyu alan partiye bütün temsilcilikleri verdiği için, bu yöntemle aşırı bir aşkın temsil olanağına kavuşan DP, 420 milletvekilliği almıştır. Yüzde 40'a yakın oy alan CHP, bu oranın üçte biri kadar milletvekilliği kazanabilmiştir. Bu sistem "yönetimde istikrar" ilkesini en çok öne çıkaran sistemdir .

Seçimin Önemi:

Beşyaz İhtilal olarak da adlandırılan 14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP ezici bir üstünlükle CHP'nin 27 yıllık iktidarına son vermiştir. Bu seçimde kitle iletişim araçları da kullanılarak geniş bir kampanya süreci yapılmıştır. DP muhalif basının da desteğini alarak, çok büyük sıkıntı ve yokluklarla geçen İkinci Dünya Savaşı yıllarının halkta iktidara karşı oluşturduğu tepkileri de seçim döneminde çok iyi değerlendirmiştir.

DP'nin Seçim Kampanyası :

DP özellikle, mitingler ve basın aracılığıyla halkla iletişim kurma yöntemini izlemiştir Kapalı salon toplantıları ve açık hava mitingleri ile memleketi dolaşan

DP, “Yeter Söz Milletindir”, sloganlı afişlerle bir seçim kampanyası sergilemiştir. Sloganının yer aldığı ve dur işareti yaparcasına kararlı bir şekilde yerleştirilmiş el olan afişi, unutulmayacak denli başarılı bir seçim afişi olmuştur.

Fotoğraf 1: 1950 ve 1954 DP Seçim Afişleri

Fotoğraf 2: 1950 Seçimlerinde CHP'nin afişi

2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları:

Seçime Katılan Partiler: Seçimlere dört parti katıldı. DP ve CHP 64 vilayetin hepsinde, CMP 40 ilde, 16 Mayıs 1952de kurulmuş olan ve ilk kez bir genel seçime katılan Türkiye Köylü Partisi (TKP) ise 19 ilde aday gösterdi.

Seçime Katılım: Türkiye genelinde toplam 10.262.063 seçmenden, 9.095.617si 43.174 sandıkta oy kullandı. Katılım oranı % 88,6 gibi yüksek bir oranda gerçekleşti.

Seçim Özellikleri:

1954 seçimleri DP'nin ilk kez iktidar partisi olarak gittiği, CHP'nin de ilk kez muhalefet partisi olarak katıldığı seçimlerdir.

DP 1950-1954 arasındaki icraatları ile millet faktörünü siyaset oyununa dahil etmiş, özellikle **kırsal kesimin büyük desteğini almıştır**. O yıllarda köy nüfusunun çok fazla olması, köy oylarını alan Parti'nin seçimleri kazanması sonucunu doğuruyordu.

1950 Seçimlerinin ardından başlayan Kore Savaşı, Türkiye'nin NATO'ya girme girişimleri, tarım üretimindeki görece iyileşme, savaş nedeniyle tarım ürünlerinin değerinin artması, ekonomik iyileşme ve görece demokratik ortam, DP'ye verilen desteği arttırmıştır.

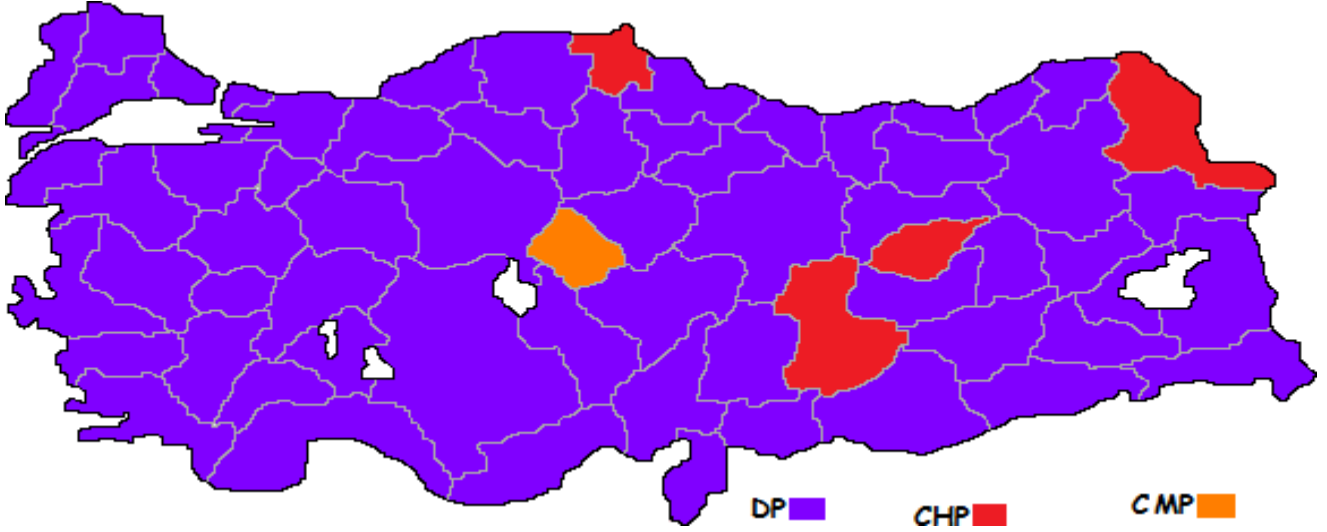
Seçimlerde DP'nin aldığı %57,6'lık oy oranı Türkiye'de bir siyasi partinin almış olduğu en yüksek oy oranı oldu ve bir daha bu orana ulaşamadı.

Seçim Sonuçları:

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Demokrat Parti (DP)	503	58,4
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	31	35,1
Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)	5	5,3
Köylü Partisi	-	0,6
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	-	0,00
Bağımsızlar	2	0,6
TOPLAM	541	100

Türkiye Geneli Seçim Sonuçları:

Seçimin Ardından:

2 Mayıs 1954 günü yapılan genel seçimlerden Demokrat Parti, Cumhuriyet tarihinin rekor oranıyla galip çıktı: %57.6 oy alan Demokrat Parti, 503 milletvekilliği kazandı. CHP ise %34.8 oranla parlamentoya ancak 31 milletvekili sokabildi. **Yürürlükte olan çoğunluk sistemi DP'ye milletvekilliklerinin neredeyse tamamını kazandırmıştı**

1954 seçimlerinin sonuçları çoğunluk sisteminin en olumsuz özelliği olan adaletsizliğe açık bir örnek olarak gösterilebilir. Böylece, seçim sistemi konusundaki tartışmalar çoğunluk kazanmıştı

Kaybedilen Yerler Cezalandırıldı:

Bu seçimden sonra oylarını muhalefete veren kimi iller, DP tarafından cezalandırılmıştır. Bazı iller, ilçe haline getirildi veya bazı iller ikiye bölündü. Örneğin seçimlerde **Cumhuriyetçi Millet Partisi Kırşehir'de oyların %44.3 ünü alarak 5 milletvekili çıkarabilmişti**. Kırşehir'in muhalefete oy vermesine sinirlenen Adnan Menderes bu ili cezalandıracak ve 48 saat içinde ilçe haline getirecektir. Aynı zamanda **CHP'ye oy veren Malatya ikiye bölünerek Adıyaman ili oluşturulacaktır**.

27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları:

Seçim Öncesi:

1954- 1957 dönemine, DP içinde başlayan muhalefet, bu partiden ayrılanların Hürriyetçi Parti'yi kurmasıyla sonuçlanmıştır. Muhalefet partileri, CHP, CMP ve HP 1957 seçimlerinden önce bir muhalefet cephesi oluşturmuşlar ve seçimlerde bir güçbirliği yapmayı kararlaştırdılar.

1954 yılında ekonomik açıdan sıkıntılı bir dönem başlamıştı.Kore savaşları bitmiş dünya piyasalarındaki ürün talebi sona ermişti.Böyle bir ortamda 1957 seçimlerine gidilmiştir.

Giderek Artan Baskı:

Demokrat Parti iktidarı, giderek katılaştan tutumuyla, muhalefet partilerinin bu işbirliğini engellemek için bir çok antidemokratik yönteme başvurdu.Örnek verecek olursak seçim öncesinden seçim yasasında değişiklikler yaparak Hürriyet Partisi'nin seçimlerde başarısını önlemek için partilerin seçimlere il ve ilçe örgütlerini tamamladıkları illerde girebilecekleri hükmü getirildi. Bunun yanı sıra seçimlerde partilerin ittifak yapmasını engelleyici değişiklik yapıldı.

Muhtemel oy kaybını ya da iktidarı kaybetme riskini göz önüne alan DP'nin bu tutumları sonunda, 27 Mayıs Darbesi'ne gidilen süreç hızlanmıştır.

Seçim Sonuçları:

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Demokrat Parti (DP)	424	48,6
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	178	41,4
Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)	4	6,5
Hürriyet Partisi (HP)	4	3,5
Bağımsızlar	-	0,0
TOPLAM	610	100

Seçim Sisteminin Yarattığı Adaletsizlik:

Seçimlerde DP'nin oyları önceki seçimlere göre azaldı, ancak seçim sistemi sayesinde 424 sandalye kazandı. CHP 178, CMP 4 ve Hürriyet Partisi ise 4 milletvekili çıkardı, 2 de bağımsız milletvekili vardı. CHP %41 oranında oy alırken milletvekilliği oranı %29 da kalmıştı. DP ise %47 oranında oy almasına rağmen milletvekilliklerini birçoğunu aldı ve TBMM'nin %70'ine sahip oldu. CHP bir çok yerde usulsüzlük yapıldığı için sonuçlara itiraz etti.

Seçimlerin ardından, oylarını arttıran muhalefetin gücü artarken, diğer taraftan DP yönetimi, muhalefeti susturmak için sıkı yöntemlere başvurunca, diğer taraftan ekonomik durumun giderek kötüleşmesiyle kamuoyunun tepkisi daha da arttı.

Türkiye'yi 27 Mayıs 1960 Darbesine götüren süreçte, seçim sisteminin DP'ye sunduğu güçlü iktidar olanağı etkili olmuştur. Demokrasi tarihimizin en kötü süreçlerinden biri olan 1961 süreci sonucunda Başbakan Adnan Menderes ve arkadaşlarının idamı ile Demokrat Parti, on yıl sonra 27 Mayıs 1960'da silahlı kuvvetlerin müdahalesiyle, iktidardan uzaklaştırılmış oldu.

Seçim Afişleri

1957 seçimleri, bayrak, afiş ve el ilanlarının o güne kadar görülmedik biçimde kullanılmaya başlandığı seçim oldu.

Fotoğraf 3: 1957 DP ve CHP Seçim Afişleri

1960 Darbesi ve 1961 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları:

15 Ekim 1961 günü yapılan bu genel seçimler ile Türkiye Büyük Millet Meclisi 12. yasama dönemi için 450 milletvekili seçilmiştir. **27 Mayıs Darbesi'nin ardından yapılan ilk genel seçimlerdir.**

27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinden sonra, feshedilen parlamentonun görevlerini bir süre için Milli Birlik Komitesi devralmıştır. Bundan sonraki ilk adım,yeni bir anayasa ile seçim kanunu hazırlayıp, en kısa zamanda seçimlere gidilmesini sağlayacak bir kurucu meclis oluşturmaktır. 13 Aralık 1960 tarihinde 158 Sayılı Kanun ile Kurucu Meclis oluşturulmuş, ardından da anayasa ve seçim kanunu ile ilgili komisyonlar kurulmuştur.

Anayasa Komisyonu, yeni anayasa tasarısını hazırlarken, seçim Komisyonu da öncelikle 1950, 1954 ve 1957 seçimlerinde uygulanan seçim sisteminin aksaklıkları konusunda bir rapor hazırlamış ve raporunda seçim sisteminin değiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Anayasa Komisyonu.nda ikinci bir meclis düşüncesi ağırlık kazanmış ve hazırlanan yeni anayasa tasarısında Millet Meclisi yanında, ikinci meclis olan Cumhuriyet Senatosuna da yer verilmiştir.

Çalışmalarını tamamlayan Seçim Komisyonu , seçimlere ilişkin olarak bir dizi kanun tasarısı hazırlamış ve bunları Kurucu Meclise sunmuştur. Kurucu Meclis tarafından bu yasalar kabul edilmiştir.

Yapılan yasa ile:

- ✓ Meclislerin üye sayısı sabit olarak Anayasa da belirtilmiştir.Millet Meclisi, genel oyla seçilen dört yüz elli milletvekilinden kuruludur hükmü konulmuştur.
- ✓ Cumhuriyet Senatosu ise, 70. Madde belirtilerek:genel oyla seçilen yüz elli üye ile Cumhurbaşkanı seçilen on beş üyeden kuruludur.
- ✓ Görev süresi olarak Millet Meclisi için 4 yıl, Cumhuriyet Senatosu için de, üçte biri her iki yılda bir yenilenmek üzere 6 yıl olarak saptanmıştır.

Milletvekili seçilebilme koşulları da 68. maddede sıralanmıştır: Daha önce de geçerli olan hukuki problemleri olanların milletvekili olamayacağına ilişkin hükümlerin yanı sıra, koşul olarak 30 yaşını doldurmak ve okur yazar olmak şartları hükme bağlanmıştır. seçmen yaşı 21 da olarak belirlenmiştir.

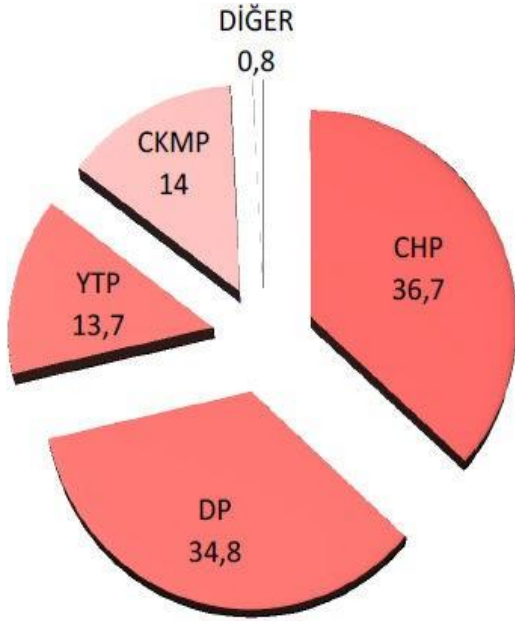
Seçime Katılan Partiler:

Darbe sonrasında 15 Ekim 1961'de yapılan ilk seçimlere CHP, Adalet Partisi, Yeni Türkiye Partisi ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi katıldı.Seçime katılım oranı da % 81,4 olmuştur.

Seçim Sonuçları:

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	173	36,7
Adalet Partisi (AP)	158	34,8
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP)	54	14,0
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	65	13,7
Bağımsızlar	-	0,8
TOPLAM	450	100

Seçimler sonucunda hiçbir parti hükümeti tek başına oluşturabilecek kadar oy alamayınca CHP -AP koalisyon hükümeti kurulmuştur. Ancak uzun ömürlü olmayan bu koalisyondan sonra 3 kez daha değişik partilerden ve bağımsızlardan oluşan koalisyon hükümetleri güven oyu alarak, kısa süreli görev yapmışlardır.

Türkiye, koalisyonlarla ilk kez bu dönemde tanıştı. 1961-1965 yılları arasında dört koalisyon kuruldu.

10 Ekim 1965 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları Seçim Siteminde Yapılan Değişiklikler:

10 Ekim 1965’de yapılan 13.dönem TBMM milletvekilliği genel seçimler öncesinde ilk kez Siyasal Partiler Yasası çıkarıldı.

1965 yılında genel seçim sistemi değişmiş ve **milli bakiye sistemine geçilmiştir**. Temsilde adalet ilkesini öne çıkaran ve küçük partilerin bile mecliste güçleri oranında temsil edilmelerine olanak sağlayan bu sistem seçmen tercihlerinin meclise yansıtılması açısından son derece olumlu sonuçlar vermiştir.

Bu sistemde partilerin oy oranları ile meclisteki sandalye oranları arasındaki fark minimuma inmiştir. Diğer yandan partilerin bir milletvekili çıkarabilmek için gereksinim duydukları oy sayısı da birbirine oldukça yakındır. Bütün bu olumlu sonuçlarıyla birlikte milli bakiye sistemi, istikrar ilkesinin de gerçekleşmesini sağlamıştır. Mecliste temsil edilen partilerin sayısının fazla olmasına rağmen istikrar ilkesi sağlanmış ve AP % 52,9 ile tek başına iktidar olmuştur.

Daha önceki seçimlerde her parti için ayrı ayrı hazırlanması öngörülen oy pusulaları tüm partilerin bir arada bulunduğu birleşik oy pusulaları şeklinde değiştirilmiştir.

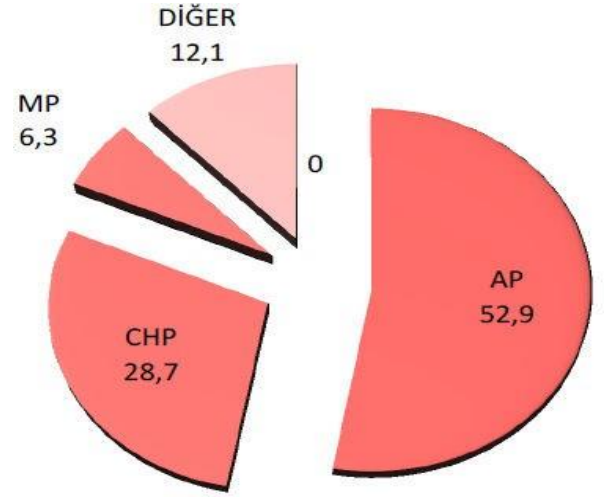
Seçime Katılan Partiler:

Adalet Partisi(AP),Cumhuriyet Halk Partisi(CHP),Millet Partisi(MP),Yeni Türkiye Partisi(YTP),Türkiye İşçi Partisi(TİP),Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi(CKMP) dir.

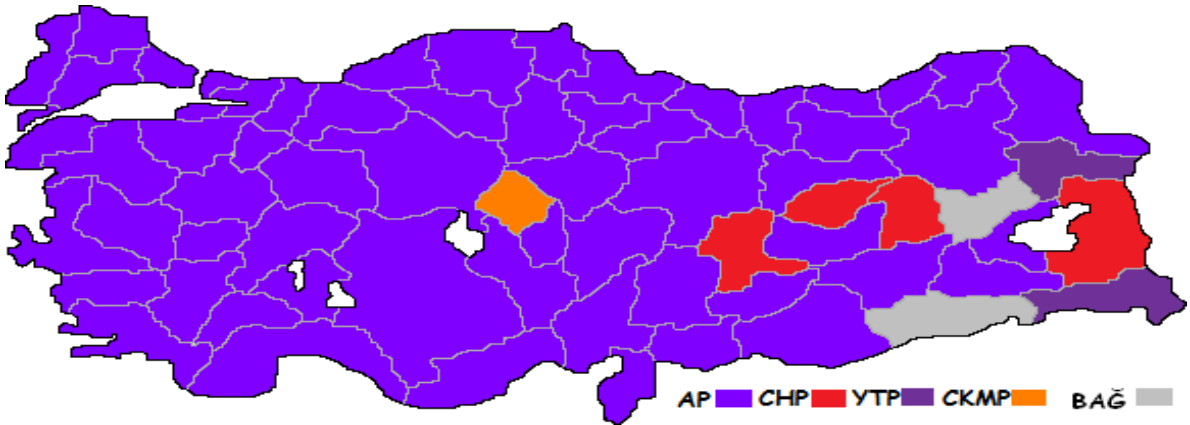
Seçim Sonuçları:

Milli bakiye sistemi bir partinin çoğunluk elde etmesine çok az ihtimal vermesine karşın, AP çoğunluğu sağladı. Seçimler sonucunda AP 240, CHP 134, CKMP 11, MP 31, TİP 14, YTP 19 ve bağımsızlar 1 milletvekili kazandı. Süleyman Demirel 27 Ekim 1965’de hükümeti kurdu.

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Adalet Partisi (AP)	240	52,9
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	134	28,7
Millet Partisi (MP)	31	6,3
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	19	3,7
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	14	3,0
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi(CKMP)	11	2,2
Bağımsızlar	1	3,2
TOPLAM	450	100

Türkiye Haritası Seçim Sonucu:

CHP oy kaybetmiş, parti içinde hesaplaşma başlamıştı. Ortanın solunu sahiplenen Ecevit, CHP'nin 1966'daki 18. Kurultayı'nda genel sekreterliğe seçildi.

12 Ekim 1969 Milletvekili Genel Seçim ve Sonuçları

Seçim Sistemini Değiştirem Çabaları:

Adalet Partisi hükümetinin 4 yıllık yönetim döneminden sonra, 12 Ekim 1969 günü 14.Dönem TBMM milletvekilliği genel seçimler yapılmıştır.

Seçimlerden 7 ay önce hükümet, zaten başından beri karşı olduğu, Milli Artık yöntemini kaldırarak, barajlı d.Hondt yöntemini getirdiği yasayı TİP ve CHP muhalefetine rağmen kabul etmiştir. Ancak 6 Mayıs 1968 tarihinde Anayasa Mahkemesinin baraj uygulamasını adil bulmayıp, Anayasanın 55. Maddesindeki serbestlik ilkesini zedelediğini belirtmesiyle, baraj uygulaması iptal edilerek, seçim yöntemi klasik **d.Hondt yöntemi olarak belirlenmiştir.**

Toplumsal Gerilimin Arttığı Seçimler

1969 seçimleri Türkiye’de ideolojik kamplaşmaların hızlandığı bir süreçte yapıldı. Sürecin seçim kampanyalarına yansımalarını görmek de mümkündür. 1969 seçimlerinde seçimlerde din teması öne çıktı. AP, CHP’yi dinsizlikle, CHP ise AP’yi din istismarı yapmakla suçladı. MHP ise din karşıtı olmakla itham edildi.

Seçime Katılan Partiler:

Adalet Partisi ,Cumhuriyet Halk Partisi,Cumhuriyetçi Güven Partisi Millet Partisi, Türkiye Birlik Partisi ,Türkiye İşçi Partisi ,Yeni Türkiye Partisi

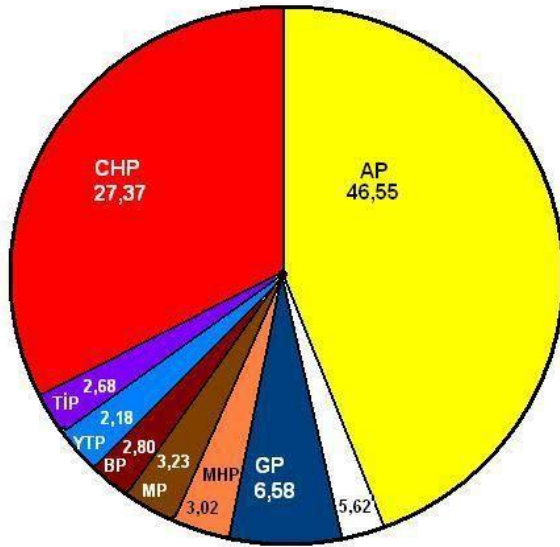
Seçim Sonuçları ve Muhtıra

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Adalet Partisi (AP)	256	46,6
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	143	27,4
Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)	15	6,6
Millet Partisi (MP)	6	3,2
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	1	3,0
Türkiye Birlik Partisi (TBP)	8	2,8
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	2	2,7
Yeni Türkiye Partisi (YTP)	6	2,1
Bağımsızlar	13	5,6
TOPLAM	450	100

Seçim Sonuçları ve Muhtıra

Seçim sonuçlarına göre, temsilciliklerin % 56,8'ini kazanan Adalet Partisi tek başına hükümet kurabilecek bir çoğunluk elde etmiştir.

Ancak 1970 yılında Adalet Partisi içindeki bölünmeler sonucunda, hükümet istikrarı bir türlü sağlanamamıştır.

Aynı dönemde dünya ülkelerinin yaşadığı ekonomik krizin Türkiye'ye de yansması ve hükümetin ekonomik, siyasal ve sosyal sorunlara çözüm getirememesi 12 Mart 1971 tarihinde ordunun yönetime bir muhtıra vermesine neden olmuştur. Böylece 1973 seçimlerine kadar sürecek bir ara yönetim dönemine girilmiştir.

Seçim sisteminin değişmesinden küçük partiler zarar gördü. Örneğin 1969 seçimlerinde TİP'in oy oranı neredeyse aynı kaldı, ama sadece 2 milletvekili çıkarabildi. Sekiz partinin katıldığı ve seçim katılım oranının % 64,3 olduğu 1969 seçimlerinin sonunda iki büyük partinin aşırı temsili, diğer partilerin ise eksik temsili görülmektedir.

								
260	146	11	6	5	4	3	1	7 BELLİ OLMAYAN 7

Sandıktan yine AP çıktı

Küçük partilerin oylarında azalma, CHP de artma var İştirak nisbeti çok düşük

ANKARA, (HA) — Türk milletinin yönetim kaderine dört sene süre ile hüküm olacak yeni Millet Meclisinin 450 milletvekili seçiminin tasnifi sonunda, AP'nin tekrar tek başına iktidara geldiği kesinleşmiş, buna mukabil, CHP'nin oylarında önemli artış olduğu, küçük partilerin ise geniş ölçüde silindikleri anlaşılmıştır. Seçim sonuçlarının bir diğer özelliği, bağımsız adayların bu defa büyük ölçüde kazançlı çıktıklarını ortaya koymuştur.

Sabahki sayı AP'nin 260, CHP'nin 146, bağımsızların toplam 7, GP'nin 11, YTP'nin 5, MP'nin 4, BP'nin 6, TIP'in 3, MHP'nin bir milletvekili kazandıkları anlaşılmıştır. Buna göre, küçük partilerden sadece GP, parlamentoda "Grup kurma" şansına sahiptir. Diğerleri silinmiş olmaktadır. (Devamı 2. ve 3. sayfa)

GAIRİ RESMİ DEĞERLENDİRMELER GÖRE, DÜN YAPILAN MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİNDE TEKRAR İKTİDARI KAZANAN AP'İN OY ORANINDA GEÇEN MİLLETVEKİLİ SEÇİMLERİNE GÖRE DÜŞME, CHP'İN İSE ARTIŞA OLDUĞUNA GÖSTERMEKTEDİR. GAIRİ RESMİ DEĞERLENDİRMELERE GÖRE, AP'İN OY ORANI YÜZDE 30'YE YAKIN BİR NİSBE İLE YÜZDE 39,8'E DÜŞMÜŞ, CHP'İN İSE YÜZDE 6'LA ARTIŞLA YÜZDE 31,1'E YÜKSELMEKTEDİR.

İKTİDARA GELDİK

Oyların tasnifi devam ederken, AP Genel Başkanı Yardımcısı Talat Asıl, AP'nin tekrar tek başına iktidara geldiğini ilân ederek, "Seçimi kazandı, bunun için Türk milletine şükran borçlusuz" demiş, diğer Genel Başkan Yardımcısı İsmail Hakkı Tokinel de şöyle konuşmuştur: — "Türk milleti kadrisinadır. Büyük şükuru sahibidir. AP'nin 4 yıllık iktidar devresi içerisinde yaptığı hizmetleri takdir etmiş ve bize seçim meydanlarında gösterdiği samimiyeti sandıklarda tescil etmiştir. Türk milletine, bizi tekrar iktidara getirdiğinden dolayı şükran borçlusuz."

KÜÇÜK PARTİLER ERİYOR

AP'nin tekrar iktidara geldiğini ilân etmesinden sonra, genel merkezde gazetecilere bir demec veren CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit, "Küçük partiler tamamen eriyor. Bu da bizim partide yüzde 3-6 oranında bir oy artışına meydan getirir" demistir. CHP Genel Sekreteri, köylülerden daha çok oy beklendiklerini kaydetmiş, daha sonra da "Son neticelere göre, CHP'nin yüzde 34-35 nispetinde oy aldığı anlaşılmaktadır" diye konuşmuştur.

İŞTİRAK DÜŞÜK

Başu mevzili olaylara rağmen, seçimler yurtta genellikle sükunet içinde gerçekleşmiş, ancak seçimlere iştirak oranı, 1965 seçimlerine nispetle düşük olmuştur. 1965 seçimlerine iştirakin yüzde 71,3 olduğunu hatırlatan Ecevitler, bu ekinde seçimlere iştirakin yüzde 60'ı aşmayacağı, hatta yüzde 53'i bulabileceği görüşünü savunmuşlardır.

DEMİRELLER

"Havaların ne ile o olursa..."

İNÖNÜLER

Her zaman ele

CEVDET SUNAY

"Milletin seçimi için."

FEYZİOĞLU

"Milletin basarını için."

AYBAR

"Türk halkı uyuyor."

TÜRKEŞ

"Millet ve memleket için."

AZIZOĞLU

"YTP 3'ün büyük partisi."

14 Ekim 1973 Tarihli Milletvekili Genel Seçim Sonuçları:

1969 Seçim sonuçlarına göre, temsilciliklerin % 56,8'ini kazanan Adalet Partisi tek başına hükümet kurabilecek bir çoğunluk elde etmiştir. Ancak 1970 yılında Adalet Partisi içindeki bölünmeler sonucunda, hükümet istikrarı bir türlü sağlanamamıştır. Ordu, 12 Mart 'ta hükümete bir muhtıra verince Türkiye bu kez "kısmi" askeri müdahale ile tanıştı. Bu süreçte Türkiye İşçi Partisi ve Milli Nizam Partisi Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı.

12 Mart CHP için çok farklı bir anlam taşıyordu. 12 Mart olayından sonra İnönü, "tarafsız hükümet" in kurulmasına katkıda bulunmuştu. CHP'nin genel sekreteri Ecevit ise 12 Mart'ın gelişen CHP'ye karşı yapıldığını düşünene ek istifaya etti. **CHP'nin 21. Kurultayı'nda Ecevit, genel başkan seçildi.** Böylece Milli Şef İnönü kaybetmiştir.

Seçime Katılan Partiler:

14 Ekim 1973 günü yapılan genel seçimlere Adalet Partisi (AP), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP), Demokratik Parti (DP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Millet Partisi (MP), Milli Selamet Partisi (MSP), Türkiye Birlik Partisi (TBP) ve Bağımsızlar katılmışlardır.

Takvim Hatası:

1973 seçimlerinden önce, bir takvim hatasından kaynaklanan sorunlar yaşandı. Zira 12 Mart döneminde anayasa değişikliği yapılmış ve geçici bir madde eklenmişti. Buna göre ertelenen senato seçimleri ilk genel seçimlerle birlikte 12 Ekim Pazar günü yapılacaktı. Sonradan anlaşıldı ki, 12 Ekim, Pazar'a değil Cuma'ya geliyor. Ama anayasada yazdığı için seçim tarihini değiştirmek sorun oldu. Yüksek Seçim Kurulu ' nun düzeltme kararıyla seçimlerin 14 Ekim 1973 tarihinde yapılması kararlaştırıldı.

Seçim Sonuçları:

Bu seçimlerde sağ tabanlı seçmenlerin oylarının bölünmesi sonucundan meclise, birçok parti girmiştir. Bu seçimler sonrası ülke yönetimi koalisyonlar ile olmuştur. Öyle ki 1973 genel seçimlerinden 12 Eylül 1980 askeri müdahalesinin yapıldığı güne kadar yaklaşık 7 yılda 7 hükümet görev almıştır

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	185	33,3
Adalet Partisi (AP)	149	29,8
Demokratik Parti (DP)	45	11,9
Millet Selamet Partisi (MSP)	48	11,8
Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)	13	5,3
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	3	3,4
Türkiye Birlik Partisi (TBP)	1	1,1
Millet Partisi (MP)	-	0,6
Bağımsızlar	6	2,8
TOPLAM	450	100

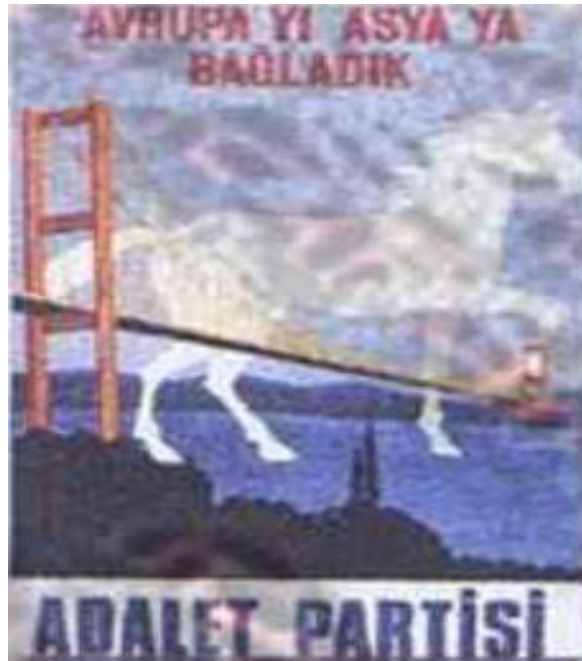
1973 seçimleri sonucunda siyasi bölünmenin hızlanması hükümet kurmayı zorlaştırmıştır.Öyle seçimlerden 3 ay sonra ancak CHP-MSP koalisyonu kurulabilmiştir.

Bu seçimlerde “karaoğlan”**Ecevit’in yıldızı parladı. CHP’nin “ak günlere” ve “ortanın solu” sloganları** geniş bir destek buldu.

Milliyetçi Cephe Hükümetleri:

Birinci Milliyetçi Cephe Koalisyonu 31 Mart 1975 tarihinde işbaşına geçmiş; 12 Nisan 1975 günü de Süleyman Demirel liderliğindeki AP-MSP-CGP-MHP-Bağımsızlar Koalisyonu ile kurulmuştur.

1973 Seçimleri Parti Afişleri -

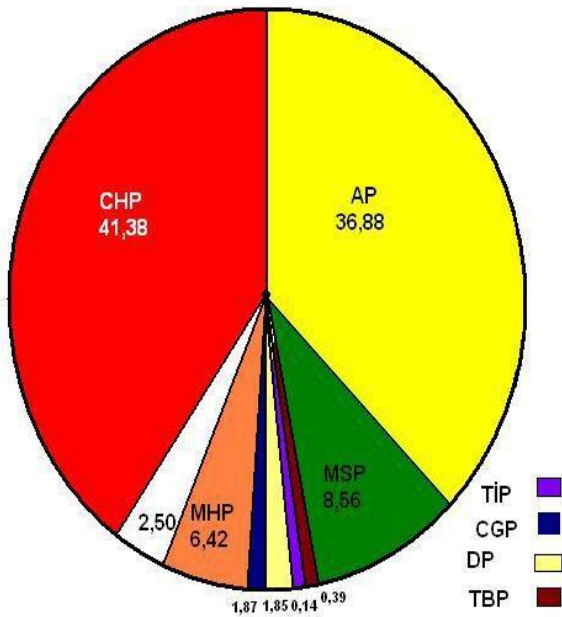
5 Haziran 1977 Tarihli Milletvekili Genel Seçim

Bülent Ecevit'nin , 18 Eylül 1974'te Kıbrıs Barış Harekatı'nı 'oya dönüştürmek' için CHP-MSP koalisyonunu bozup istifa etmesinin sonucunda gidilen erken seçimdir.Nitekim bu seçimde , “Kıbrıs Fatihi” ve “Karaoğlan” imajları ile Ecevit sempatisini genişleterek CHP'nin oy tabanını genişletmiştir.

Seçim Sonuçları:

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	213	41,4
Adalet Partisi (AP)	189	36,9
Millet Selamet Partisi (MSP)	24	8,6
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	16	6,4
Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP)	3	1,9
Demokratik Parti (DP)	1	1,8
Türkiye Birlik Partisi (TBP)	-	0,4
Türkiye İşçi Partisi (TİP)	-	0,1
Bağımsızlar	4	2,5
TOPLAM	450	100

1977 Milletvekili seçimlerinde seçime katılma oranında % 66,8 gibi düşük bir oranda gerçekleşmiştir.Seçiminde yine hiçbir parti çoğunluğu sağlayamamıştır. 1977 seçimlerinde CHP %41 oy almasına rağmen elde ettiği 213 milletvekili hükümet kurmasına yetmediği için AP Genel Başkanı Süleyman Demirel tarafından AP-MSP-MHP'den oluşan hükümet kuruldu. Bu hükümet

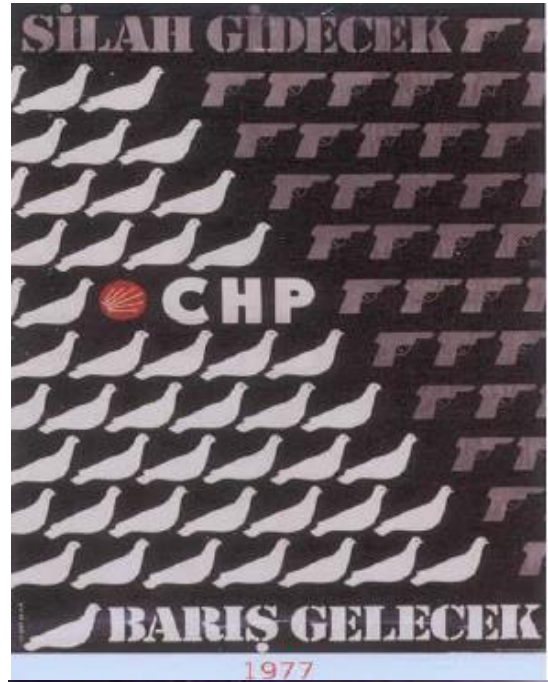
kamuoyunda ve siyasal çevrelerde **2. Milliyetçi Cephe hükümeti olarak adlandırıldı.** 1978'de AP'den ayrılan 11 milletvekilinin CHP'ye katılımıyla bu hükümet düştü ve CHP hükümeti kuruldu. Ancak bu hükümetin dağılmasının ardından Süleyman Demirel tarafından azınlık hükümeti kuruldu.Böylece ülke koalisyonlarla yönetilmiş ve siyasal sosyal bunalımlara dur diyememiştir. Devletin can güvenliği sağlamada yetersiz kaldığı, fikir ayrılıklarının giderek sağ-sol kavgasına dönüştüğü, söylemek mümkündür. Akan kanın her geçen gün artması hükümetin sonunu hazırladığı kadar, yeni bir darbenin de habercisi olmuştur

-1977 Partilerin Seçim Afişleri-

6 Kasım 1983 Tarihli Milletvekili Genel Seçimleri ve Sonuçları: 1980 Darbesi ve Seçim Öncesi Türkiye'nin Durumu:

1973 seçimlerinden 12 Eylül 1980'e kadar geçen süre içinde, koalisyon hükümetleri döneminde, anarşi ve terör hızla tırmanmıştır. 12 Eylül 1980'de Türk Silahlı Kuvvetleri, ülkenin yönetimine komuta kademe ve zinciri içinde el koymuştur.

Genelkurmay Başkanının başkanlığında, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanından oluşan Milli Güvenlik Konseyi, Türkiye Büyük Millet Meclisini ve Hükümeti feshetmiş, siyasal parti faaliyetlerini yasaklamış, yeni bir hükümet ve yasama organı kuruluncaya kadar yasama ve yürütme yetkilerini kendi eline almıştır.

12 Eylül askeri rejimi, önce partilerin faaliyetlerini askıya aldı. Daha sonra liderlerin, can güvenlikleri gerekçe gösterilerek Hamzakoy'a gönderdi. Darbeden yaklaşık bir yıl sonra **16 Ekim 1981'de Türkiye tarihinde ilk kez bütün siyasi partiler temelli kapatıldı.**

Seçim Yasasının Hazırlanması:

Danışma Meclisinden oluşan bir kurucu meclis kurulmuş, ve bu kurucu meclis anayasa, siyasi partiler ve seçim yasasını yeniden yapmıştır. 1982 Anayasası 7 Kasım 1982 günü yapılan halkoylamasında % 92.lik oranla kabul edilmiştir. Aynı halkoyu ile Kenan Evren de Cumhurbaşkanı seçildi.

2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası ve 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu hükümlerine uygun olarak seçim yasasında;

- TBMM, yine tek meclisten oluşan bir parlamento düzenine kavuşturulmuştur.
- Milletvekili sayısı sabit 400 olarak belirlenmiş ve seçim dönemi 5 yıla çıkarılmıştır.
- Anayasaya eklenen geçici madde ile eski siyasetçilerin bir ölümüne 5 veya 10 yıllık siyaset yasağı getirildi.

Ülke genelinde baraj % 10 olarak belirlendi ve geçerli oy alamayan partiler milletvekili çıkaramaz hükmü belirtildi. Ayrıca seçim çevresindeki barajı geçemeyen partilerde milletvekili çıkaramaz hükmü eklendi.

Bu yasayla yapılan 1983 seçimlerinde uygulanan sistem, **Çifte Barajlı d'Hondt Sistemi olarak adlandırılmaktadır.**

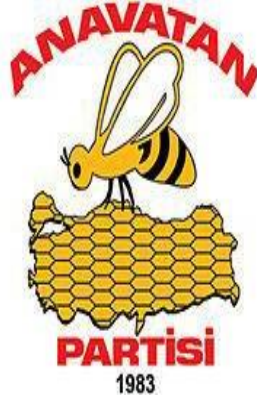
Öte yandan bir partinin seçime katılabilmesi için illerin en az yarısında örgütlenmesi gerekiyordu. Bu değişikliklerle amaçlanan kanunda şu şekilde belirtilmiştir.

“Ufak partilerin yasama meclisinde temsilini önlemek, yerel partilerin oyların dağılmasına sebep olmalarını engellemek ve parlamento faaliyetlerinde hükümetlerin devamında istikrar sağlamaktır”

Bu sistem nispi temsilin öngördüğü temsilde adaleti, çifte baraj uygulaması nedeniyle kısmen azaltmış, istikrar ilkesine önem vermiştir.

Seçime Katılan Partiler:

24 Nisan 1983'de parti faaliyetleri serbest bırakıldı. Ancak Yapılan seçim yasasında geçici 3. Madde ile Milli Güvenlik Konseyine adayları kesin veto yetkisi veriyordu. Bu çerçevede önce 16 Mayıs 1983 'de askeri yönetimin varisçisi olan Milliyetçi Demokrasi Partisi kuruldu. Daha sonra ANAP ve Halkçı Parti kuruldu. Aynı tarihlerde kurulan AP'nin devamı DYP ile CHP'nin devamı SODEP vetolar ve kuruluş kararlarının geç onaylanması nedeniyle seçime katılamadılar. Böylece Darbe sonrası ilk seçimlere 3 partinin katılmasına izin verildi. Bunlar MDP, HP ve ANAP'tı

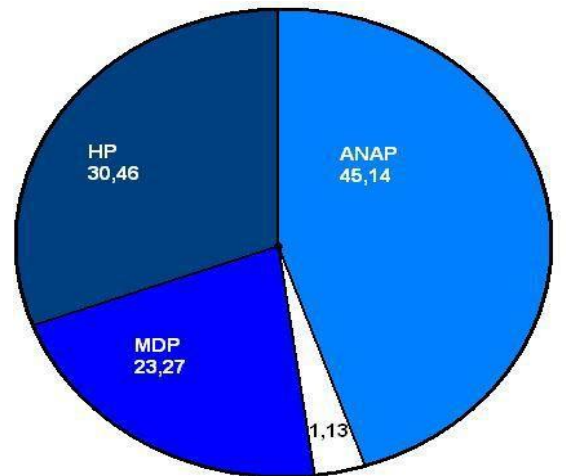

Seçimlerin Yapılması ve Seçim Sonuçları:

Turgut Özal, ANAP'ı, sağıın liberal, milliyetçi ve dinci kesimleriyle sosyal demokrasinin bazı unsurlarını (4 eğilimi) birleştirdiğini iddia ederek kurmuştu. **Turgut Özal, siyasete farklı bir üslup getirdi. Propagandasını profesyonel reklam şirketleri üstlendi ve siyasal reklam bir sektör oldu.**

Seçimler yaklaşırken Kenan Evren, askeri yönetimin halefini MDP olarak açıkladı. Seçimden önce yaptığı meydan ve tv konuşmalarında seçmene MDP'yi açıkça adres gösterdi.

6 Kasım 1983'de yapılan seçimlerde katılım %92.3 oranında oldu. ANAP umulmadık bir başarı gösterdi ve %45.1 oy alarak 211 milletvekili çıkardı. HP %30.5 alarak 117 ve darbenin varisçisi olarak gösterilen MDP ise ancak %23.3 oy alarak 71 milletvekili çıkarabildi. Seçim sisteminden dolayı ANAP, %7,9'luk bir aşırı temsil'e sahip olmuş, buna karşın MDP, %5,5'lik eksik temsile maruz kalmıştır.

-Dönemin Gazeterinden Seçimler-

Mezur içinde yapılan
seçime iştirak
büyük oldu

En fazla oyu Anavatan Partisi aldı
HP sürpriz yaparak ikinci parti oldu
MDP beklediğini bulamadı

Seçmen Özal dedi

Parti	Oy oranı	Ölçümler
	%23	55
	%29	77
	%45	136

- Anavatan Partisi, seçimleri kazanarak 1993'ten itibaren iktidarı ele geçirecektir.
- Hürriyetçi MHP'nin 1993'te iktidarı ele geçireceği bekleniyordu.
- MHP'nin 1993'te iktidarı ele geçireceği bekleniyordu.

"BİLGİ MERKEZİ" NİN
DEĞERLENDİRMESİ

Hürriyet

Seçim kampanyasında
3 partiye dönme

Anavatan Partisi-
Bayram sevinci
HP-Yüksek moral
MDP- Ümit karsal
kesinde

İstanbul'da
4'tüncü ulusal
Parlamento'da

KAYIRLI DÜBÜLÜ OLSUN

7 Kasım 1982'den... 7 Kasım 1983'e...

Cumhurbaşkanı Evren'in 1 yılı...

1982-1983

Seçim kampanyasında
3 partiye dönme

Seçim meydanı 3 partiye kaldı

✓ 6 Kasım'da yapılacak olan milletvekili genel seçimlerine Milliyetçi Demokrasi Partisi, Anavatan Partisi ve Halkçı Parti girebilecek

Seçime katılacak olan 3 partinin amblemleri ve bazı bilgiler:

Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP)

Genel Başkanı: Turgut Özalp
Kurucu sayısı: 38
Örgütlenme durumu: 7 il 510 ilçe

Halkçı Parti (HP)

Genel Başkanı: Necdet Calp
Kurucu sayısı: 32
Örgütlenme durumu: 47 il 214 ilçe

Anavatan Partisi (ANAP)

Genel Başkanı: Turgut Özalp
Kurucu sayısı: 30
Örgütlenme durumu: 67 il 458 ilçe

Veto barajını aşamayan SODEP ile Doğru Yol Partisi, 30'ar kişilik kurucu listesini tamamlayamadıklarından 6 Kasım'daki seçimlere katılma şansını kaybettiler

- SODEP ve Doğru Yol Partisi, ancak 6 Kasım'dan sonra yapılacak mahalli ve ara seçimlere girebilecek.

(Yazısı sayfa 4, sütun 3'de)

Seçime katılmayan partiler

Siyasi yaşamın başlamasından bu yana kurulan ancak çeşitli nedenlerle milletvekili seçimlerine katılmayan partilerin durumları şöyle:

- **Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP)**- Kurucularını tamamlayamadı.
- **Doğru Yol Partisi (DYP)**- Kurucularını tamamlayamadı.
- **Yeni Düzen Partisi (YDP)**- Kurucularını tamamlayamadı, örgütlenme barajını aşamadı.
- **Yüce Görev Partisi (YGP)**- Kurucularını tamamlayamadı, kapatılması için dava açıldı.
- **Bayrak Partisi (BP)**- Kurucularını tamamlayamadı.
- **Millî İrade Partisi (MİP)**- Kurucularını tamamlayamadı.
- **Yeni Doğu Partisi (YDP)**- Kurucularını tamamlayamadı.
- **Huzur Partisi (HP)**- Kurucularını tamamlayamadı, kapatılması için dava açıldı.
- **Fazilet Partisi (FP)**- Kurucularını tamamlayamadı, kapatılması için dava açıldı.
- **Muhafazakar Partisi (MP)**- Kurucularını tamamlayamadı, kapatılması için dava açıldı.
- **Refah Partisi (RP)**- Kurucularını tamamlayamadı.
- **Bizim Parti (BP)**- Kurucularını tamamlayamadı, kendini feshetti.
- **Büyük Türkiye Partisi (BTP)**- Kapatıldı.

08 Kasım 1983 Hürriyet

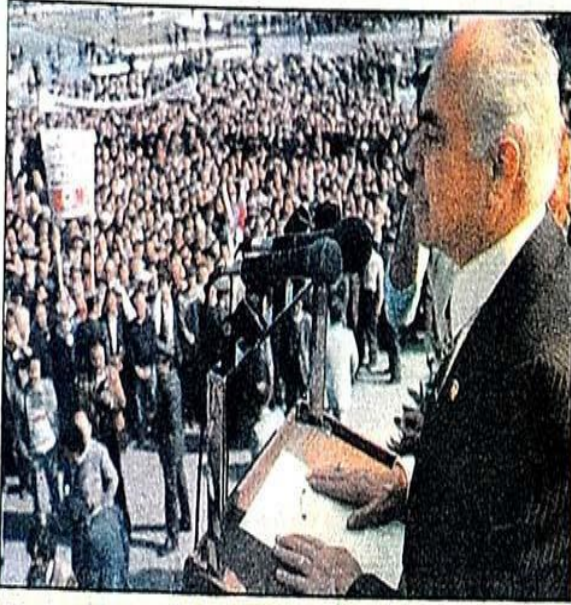
Tatlı yorgunluk

KOLTUKTA UYUYAKALDI Seçimlerin ilk gayri resmi sonuçlarının saat 21.00'de televizyonda açıklanmaya başlaması ile birlikte, Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal'ın evinde de heyecan doruğa ulaştı. Bu arada, gelen telefonlara ayrı ayrı cevap vermeye kalkan Özal bir ara yorgun düştü. Saat 00.20 sıralarında partisi-

nin otobüsü ile genel merkeze gelen Turgut Özal, seçim sonuçlarını bir süre de burada izledi. Sonuçların yavaş yavaş kesinlik kazanması üzerine partiden ayrılarak evine giden Özal, bu arada gazetesiz Hürriyet'ten son haberleri okudu. Sabaha karşı ise günlerin verdiği yorgunluk ve heyecana dayanamayarak oturduğu koltukta kendinden geçti. (Foto: Hürriyet)

Televizyonda yayınlanan açık oturum ve basın toplantıları, ekranın seçmen üzerindeki etkisini ortaya koydu ve liderler miting alanlarında hayal kırıklığına uğramadılar. MDP Genel Başkanı Sunalp'ın son iki gün içinde konuştuğu meydanlar bu etkiyi doğrular nitelikteydi.

Anavatan Partisi Genel Başkanı Turgut Özal, TV'de hem basın toplantısının, hem de açık oturumun olumlu etkilerini yurt gezilerinin ikinci turunda seçmen önüne çıkardı. Eskişehir'deki salon toplantısında birkaç yüz kişi önünde konuşan Özal'a, açık hava toplantılarındaki kalabalık moral verdi.

Seçim havasına girdik

● Özal, "Zaman içinde ıslah edilmiş olanların affı düşünülebilir" dedi

● Sunalp, "Tak tak tak, diyenlere kanmayın, geçerli oy kullanın"

● Calp, "Demokrasi isteyen boş oy kullanmaz"

Selman ERDOĞDU
Sedat YAZICIOĞLU
Avni KAVLAK

Seçimlere 11 gün kala yurt gezilerini sürdüren liderlerden Mil-

(Devamı Sa. 10 SÜ. 4'de)

'Avrupalı kuruluşlar seçimi izleyebilir'

● Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Akıman, "Bizim seçimler son derece açıkta yapılıyor. İzlemek isteyen varsa, gelsinler görsünler. Bizim kimseden saklımız, gizlimiz yoktur" dedi

Haber10. Sayfada

SODEP: "Calp, Çankaya'dan seçilemeyecek"

● Sosyal Demokrasi Partisi Çankaya İlçe Başkanı Yaşar Çatak, Halkçı Parti Genel Başkanı Necdet Calp'ın sosyal demokrat çizginin çok gerisinde olduğu görüşünü savundu

Haber10. Sayfada

"Seçime girseydik, barajı aşamazlardı"

● Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Yıldırım Avcı, "Seçime katılacak üç parti vatandaşlar arasında ilgi görmemiştir" dedi

Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Yıldırım Avcı, partiliğin zorla empoze edilmiş bir sahne ol-

(Devamı Sa. 10 SÜ. 4'de)

29 Kasım 1987 Tarihli Milletvekili Genel Seçim Sonuçları

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 18. dönem milletvekilleri seçilmiştir. Bu seçimlere gidilirken 17 Mayıs 1987'de Anayasada yapılan değişiklikle seçmen yaşı 20'ye indirilmiş, milletvekili sayısı 450'ye çıkarılmış ve siyasal yasak getiren geçici 4. madde halkoyuna sunulurken kaldırılmıştır.

1987 Seçimlerinde Uygulanan Yöntem:Kontenjan Sistemi

1987 seçimlerinde, 1983 seçimlerinin sistemi korunurken, farklı olarak kontenjan uygulaması getirilmiştir. Buna göre, 6 ve daha fazla milletvekili çıkaracak illerin, 4, 5 ve 6 milletvekili çıkaracak seçim çevrelerinde partiler birer kontenjan aday göstererek ve kontenjan adayına parti aday listesinde sıra numarası verilmeyecektir. Kontenjan milletvekilliğini ise, seçim çevresinde en fazla oyu alan parti kazanacaktır.

Seçime Katılan Partiler:

6 Eylül 1987'de halk oylaması ile yasakları kaldırılan liderler partilerinin başına geçmiştir.Böylece Seçimlere Erdal İnönü'nün liderliğinde Sosyal Demokrat Halkçı Parti ,Süleyman Demirel liderliğinde,Doğruyol Partisi Bülent Ecevit liderliğinde Demokratik Sol Parti, Turgut Özal liderliğinde Anavatan partisi ,Aykut Edibali liderliğinde İslahatçı Demokrasi Partisi Necmettin Erbakan liderliğinde Refah Partisi ve Alparslan Türkeş liderliğinde Milliyetçi Hareket partisi katılmıştır.

Seçimden Notlar:

Seçime katılan ilginç partilerden biri de Büyük Anadolu Partisi'yd. Amblemi ise davulu delen jaguardı.Özal'ın kızı ve damadına hediye edilen jaguardan esinlenmişti.Özal'ı eleştirmek için kurulmuştu. TV'deki seçim propaganda konuşmaları boyunca da DYP ' ye oy verilmesini istemiştir.

SHP bu seçimlerde hala anımsanan bir seçim reklamı kullandı:

Sıkılan limon!

Turgut Özal'ın "icraatın içinden" programıyla başlayan televizyon kullanımı, seçimlerin temel aracı haline gelmişti. Seçimlerde ilk kez siyasal reklam kampanyaları TRT'nin her iki kanalında da yayınlanmaya başladı. ANAP ve SHP kampanyalarında TV filmine yer vermiş ve seçimlere ayrı bir renk gelmesini sağlamıştır. Yoğun geçen seçim kampanyası ve mücadeleler sonucunda siyasal tarihimizin en renkli sloganları, kampanyaları oluşmuştur

Seçim Sonuçları:

FAKSİMİLEDE SON AŞAMA
PitneyBowes
GONPA A.Ş.
Tel. Merkez: 148 20 26 - 148 67 97 - 148 20 18
Ankara Büro: 137 25 63

Cumhuriyet

SINAVLARDA BAŞARI GÜVENCESİ
PETEK DERSANESİ
• Halkal Öğretim Kurumları • Üniversite Hazırlık
• Yatırım Yatırımları • Anadolular Lisesi Hazırlık
Sınavlar İçin Her 12 Bölge İçin
(Belirli Sınavlar İçin ayrı ayrı)
101 61 03 - 138 18 23

64. Yıl; Sayı: 22725 Kurucusu: Yunus Nadi 200 TL. (KDV Dahil) 30 Kasım 1987 Pazartesi

✓SHP ana muhalefet partisi, DYP Meclisin üçüncü partisi oldu

✓ANAP 1983'e göre oy kaybetti ama seçim sistemi sayesinde daha çok milletvekili çıkardı

ANAP rahat iktidar

Son durum Saat 05.00

Oy oranları

Milletvekilleri

ANAP:300 SHP:94 DYP:56

✓Partileri barajı aşamayan Ecevit, Erbakan, Türkeş ve Edibali parlamento dışı kaldı

✓DSP sol oyları bölünce SHP birçok bölgede barajı aşamayıp, ANAP fazladan 58 sandalye kazandı

Haber Merkezi — ANAP erken genel seçimlerde muhalefete fark yaratan iktidarı korudu. SHP ana muhalefet, DYP de üçüncü parti olarak parlamentodaki yerini korudu. DSP, RP, MHP ve İDP yüzde 10'lu Türkiye heptamı kumulları. ANAP, 1983 seçimlerine göre oy kaybederken (o günkü seçim sistemine göre yüzde 43.3'ü, 211 milletvekili, son seçim sistemi sayesinde daha çok milletvekili çıkardı. ANAP yüzde 36.20 oranında oy sağlarken, parlamentodaki milletvekili sayısını yüzde 54'ünden (taklata) etti. SHP

ANAP'ın milletvekili sayısı 300'ü bulurken, anayasayı tek başına değiştirerek çoğunluğu da sağlama oldu. Oyları yüzde 24.90'ına alan SHP ise sağladığı 94 milletvekili ile ana muhalefet partisi konumuna korudu. SHP bu oy oranıyla parlamentodaki 41 milletvekili, sayısını yüzde 21.33'üne düşürdü. DYP yüzde 19.20'ye alarak, parlamentodaki 56 sandalye elde etti. DYP, Meclis'teki milletvekili sayısını yüzde 12.6'ya düşürdü.

İDP'nin sol oyları bölünmesinden dolayı, SHP'nin büyük seçim çevresinde il barajlarını aşamadığı görüldü. Bu hesaplamalara göre, SHP'nin 43 seçim çevresinde 58 milletvekili ANAP'a kaydı.

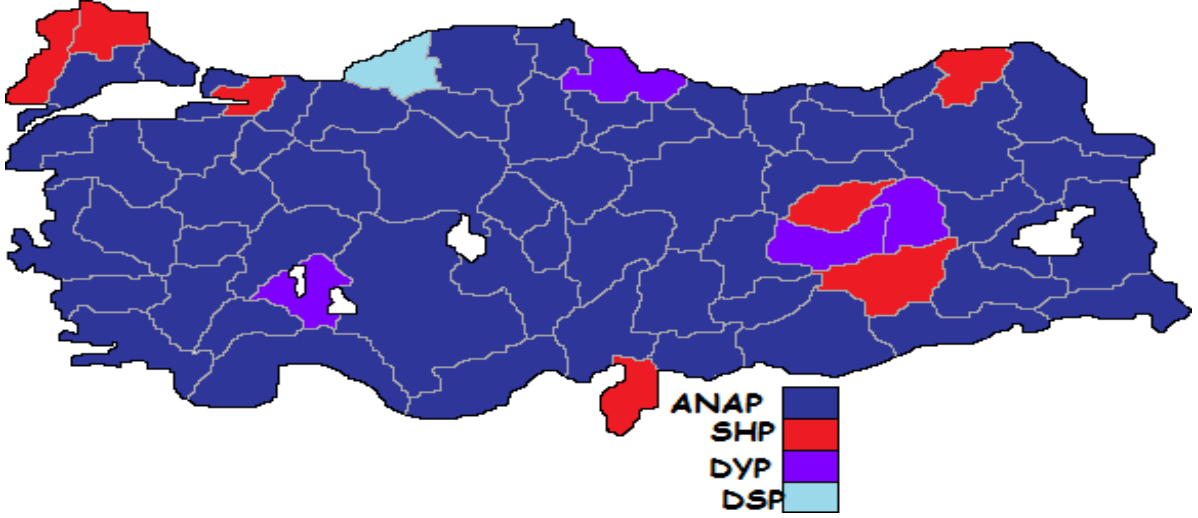
Türkiye genelindeki yüzde 10'lu heptamı sandalye paylaşımına göre, SHP'nin aldığı her sandalye için 196 sandalyelik bir TRMM'de göstermektedir. SHP'nin aldığı sandalyelerin yüzde 13 oranında oranına göre yitiren göstericiyi düşürme oranında olduğu yüzde 8.5'ine eşki MHP aşamaya yaklaşan bir göstericiyi kendi iktidarı koruyabildiği ve ANAP'a karşı olduğu oyları yeniden kazandığı anlaşıldı. MHP'nin ise, eski MHP oranına yaklaşan bir oran sağlanabildiği görüldü.

184 seçim çevresindeki 46 kongre-jandan bu yana kadar 30'una ANAP, 7'sine SHP, 4'üne de DYP kazandı. ANAP, SHP ve İDP'nin aldığı her sandalye için, sandalye başına 100 sandalyelik bir göstericiyi göstermektedir. Bülent Ecevit, Necmettin Erbakan, Alparslan Türkeş ve Ayhan Edibali milletvekili seçilmedi. Sandalye başına yaklaşan bir göstericiyi kendi iktidarı koruyabildiği ve ANAP'a karşı olduğu oyları yeniden kazandığı anlaşıldı.

Sabah 5.00'de çıkan tahyire göre, partilerin aldığı oyları oranları şuydu:

Parti	Yüzde
ANAP	36.20
SHP	24.90
DYP	19.20
İDP	8.50
RP	7.10
MHP	7.10
İDP	2.92
BDP	0.62
Bağ	0.40

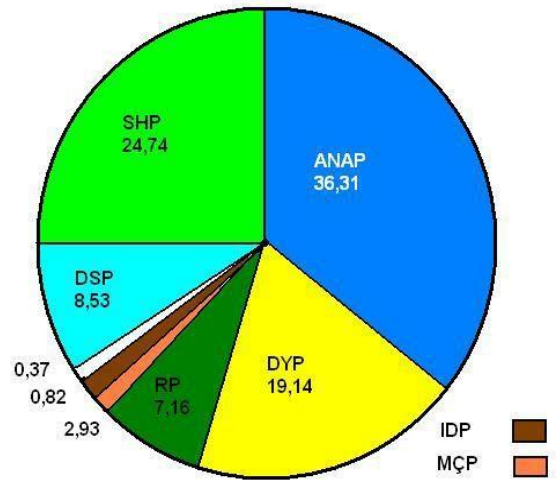

Seçim sistemin getirdiği olumsuzluk: Oy oranı ve Temsil oranı arasındaki farklılık

Ülke seçim barajı nedeniyle parlamentoya temsilci gönderemeyen partilerin Oyları % 19,8 oranında gerçekleşirken, bu oylar doğrudan doğruya çoğunluk partisinin işine yaramıştır. Bunun yanı sıra, kontenjan uygulaması seçim sisteminin nispetlik özelliğini yok denecek düzeye getirmiştir. Bu seçimde 46 milletvekilinin seçim kontenjan usulü sayesinde olmuştur. % 36,3 oy alan ANAP, bu sistem ile çoğunluk sistemlerinde dahi görülemeyecek bir oranla; % 64,9.la parlamentoda üstünlüğü yakalamıştır.

Seçimler, Türkiye tarihinin adaletsiz sonuçlarını verdi. ANAP %36.3 oy aldı ama 292 milletvekili çıkararak Meclis 'te %65'lik bir çoğunluğa sahip oldu. SHP %24.8 oy oranıyla ikinci parti oldu ve 99 milletvekili çıkardı. DYP ise %19.1 oy oranıyla 59 milletvekili kazanarak üçüncü parti oldu. DSP %8.5, RP %7.2, MÇP %2.9 ve İDP %0.8 oy alarak barajı aşamadı. Yaklaşık %20'ye yakın oy değerlendirilmemiş oldu.

20 Ekim 1991 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları:

20 Ekim 1991 tarihinde yapılan ve TBMM 19. Dönem milletvekillerinin belirlendiği 74 ildeki 107 seçim bölgesinde yapılan seçimlerde seçim yasasında iki değişiklikle gidilmiş:

İlk öncelikler çıkarılacak milletvekili sayısı 6'ya kadar her il bir seçim çevresi sayılmış altıdan fazla milletvekili çıkaracak iller ise birden fazla seçim çevresine bölünmüştür.

İkinci önemli değişiklik ise, bu seçimlerde ilk kez **uygulanan tercihli liste uygulamasıdır**. Partiler katıldıkları her seçim çevresinin o bölgede varsa, kontenjanı çıktıktan sonra çıkaracağı milletvekili sayısının iki katı kadar aday göstermeleri yönünde değişiklik yapılmıştır. Seçmen bu adaylar arasından yalnızca bir tanesini işaretleyecektir.

Seçimde ülke barajını aşamama endişesiyle MÇP, IDP ve RP, Refah Partisi çatısı altında aday bölüşümüne giderek ittifak yapmışlardır. SHP ile HEP de benzer şekilde bir ittifak yapmışlardır.

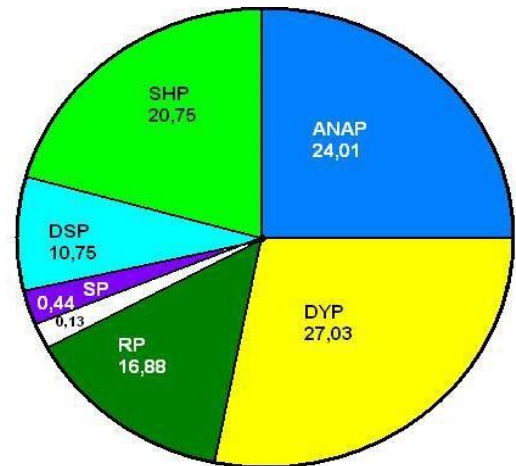
Seçim Sonuçları:

Seçimlere giren parti sayısının ittifaklar da göz önüne alınırsa çokluğu, siyasetteki parçalanmışlığın 1980 öncesine dönmüştür. Seçimlerin ardından, ittifakla seçime giren partilerin ayrılmasıyla mecliste 10 siyasi parti ortaya çıkmıştır.

Tek parti hükümetine çoğunluk sisteminden bile daha müsait olan bu sistem, en büyük partinin oyunun % 27.de kalmasıyla ülkeyi yine koalisyon dönemlerine döndürmüştür.

İktidar partisi ANAP, TBMM'deki çoğunluğunu kaybederken, 178 milletvekili çıkararak DYP birinci parti konumuna geldi. ANAP yüzde 24,01 oranında oy alarak ikinci parti durumuna düştü ve ancak 115 milletvekili çıkarabildi. Sosyaldemokrat Halkçı Parti 88, Refah Partisi 62 ve Demokratik Sol Parti 7 milletvekilliği kazandı

20 Kasım 1991'de, hükümeti kurmakla görevlendirilmiş olan Süleyman Demirel, TBMM'de 88 üyesi olan Sosyaldemokrat Halkçı Parti ile bir koalisyon hükümeti kurdu, SHP genel başkanı Erdal İnönü de başbakan yardımcısı oldu.

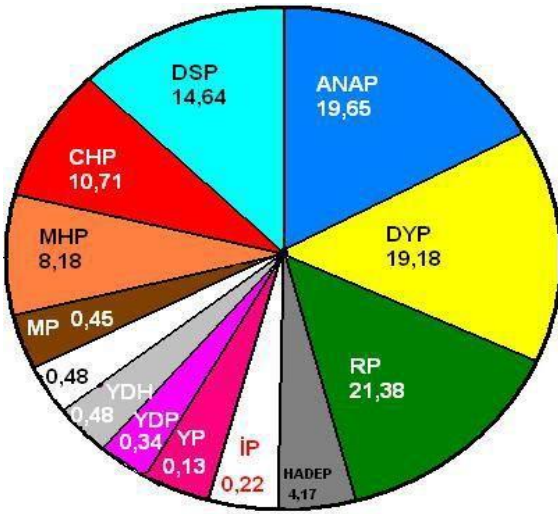

-1995 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları-

DYP- CHP Koalisyon Hükümeti, 27 Ekim 1995 tarihinde seçim kararı aldı. 1995 Seçimleri için yapılan Anayasa değişiklikleri ile;

- Ülke barajı % 10 olarak kalırken, seçim çevre barajları kaldırılmıştır.
- TBMM'nin üye sayısı 450'den 550'ye çıkarıldı.
- 1991 seçimlerinde uygulanan Tercihli Oy Uygulaması kaldırılmıştır
- 1987 ve 1991 seçimlerinde uygulanan Kontenjan Adayı Uygulaması da kaldırılmıştır.
- Seçim kanunlarının temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenmesi esası getirildi.
- Seçmen yaşı 18'e indirildi
- Yurtdışında bulunan vatandaşlarımıza ülkelerinde oy kullanma hakkı verildi.

24 Aralık 1995'te gerçekleştirilen seçimlere 12 siyasi parti katılmıştır. Seçimlerde **Anavatan Partisi ile Büyük Birlik Partisi ittifak** yapmışlardır. **Seçim Sonuçları:**

Seçimlerin sonucunda 1.olan Refah Partisi koalisyon çalışmalarına başladı.İlk öncelikle ANAP ile görüşüldü, fakat sonuç alınamadı.Daha sonra seçimlerden iki ay sonra ANAYOL hükümeti kuruldu.Fakat genel başkanların anlaşamaması sonrası bu koalisyon da dağıldı.

28 Haziran 1996'da, Necmettin Erbakan'ın başkanlığında, RP ile DYP arasında REFAH-YOL hükümeti kuruldu.Fakat 28 Şubat süreci sonrası bu koalisyonda 1 yıl sonucunda 1997 Haziranında dağıldı. bozuldu. ANAP lideri Mesut Yılmaz'ın başbakan olduğu, Anavatan Partisi, Demokratik Sol Parti ve Demokrat Türkiye Partisi'in katıldığı ANASOL-D Hükümeti kuruldu.

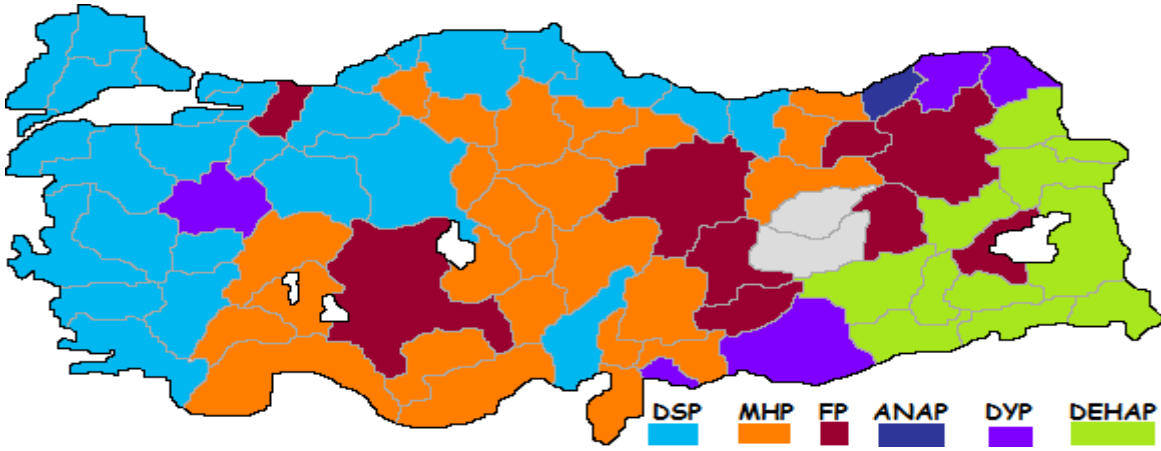

-1999 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları-

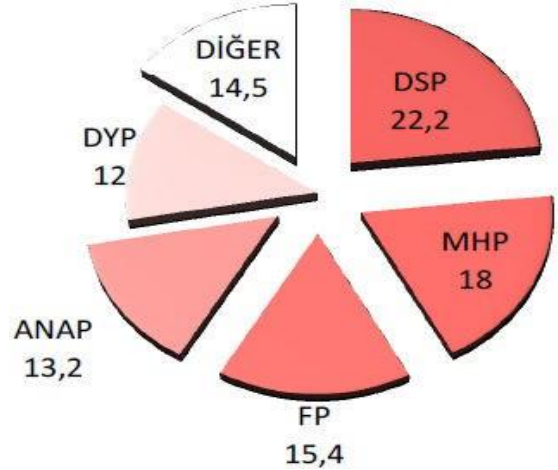
18 Nisan 1999 tarihinde yapılan ve TBMM 21. dönem milletvekillerinin belirlendiği genel seçimleridir. 1999 Seçimleri, Mahalli İdareler Seçimleri ile birleştirilmiştir ve sonuçlanması uzun sürmüştür

Nispi temsil sisteminin ülke barajlı d'Hondt yönteminin uygulandığı 1999 yılı genel seçimlerinde, temsilde adalet ilkesine yaklaşılmaya çalışılmış, fakat ülke barajını aşamayan oyların sayısı oldukça yüksek olmuştur. Diğer yandan, bu sistem istikrar ilkesini de gerçekleştirilememiş, oyları birbirinden çok farklı olmayan beş partinin mecliste yer alması bu ilkenin gerçekleşmesini engellemiştir.

Seçim Sonuçları:

Bu seçimlerle, 1977 den bu yana ilk kez bir merkez sol parti, ülke düzeyinde 1. sıraya gelmiştir. MHP ilk kez barajı geçerek parlamentoda ikinci sırayı almış, meclise yine 5 parti girmiştir. Meclise giren partilerin oyları % 12,01 ile 22.19 arasında değişirken, barajı geçemeyen partilerin oy oranı toplam % 19,19 olmuştur

Seçimler sonucunda, 1995'te görülen siyasal parçalanmışlık daha da ileri düzeyde görüldü. Sadece bir parti yüzde 20'yi geçerken, meclise yine 5 parti girdi.

18 Nisan 1999 Genel Seçimlerinden sonra hükümeti kurma görevi 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından DSP (Demokratik Sol Parti) Genel Başkanı Bülent Ecevit'e verildi. DSP, MHP ve Anavatan Partisi (ANAP) ile 28 Mayıs 1999 tarihinde üçlü koalisyon hükümetini kurdu.

Bu koalisyon Türk siyasi hayatın 17.koalisyonudur.Bu koalisyon ile MHP 21.yıl sonra hükümete girmiş oldu.

DSP-MHP rüzgarı

DSP %23 Milletvekili 136	MHP %17 Milletvekili 134	FP %16 Milletvekili 109	ANAP %13 Milletvekili 83	DYP %11 Milletvekili 87
--	--	---	--	---

DSP oy oranını yüzde 9 artırarak yüzde 23 oyla birinci parti oldu

MHP % 17 ile ikinci oldu, ama milletvekili sayısı DSP'yi yakaladı

Sadece SABAH verdi
DSP'nin oy oranını büyük oranda artırıp birinci parti çıkacağını SABAH seçimden 1 gün önce menajeryle duyurmuştu. Sonuç SABAH'ın dediği gibi çıktı ve SABAH'ın doğru haberine bir kez daha kanıtlandı.

29 ilden çıkaramadı
DSP Batı'yı salıp süpürdü ama başta Çarşamba'dan ve Keles Anadolu'dan çıkaramadı. DSP'nin oylarında ki bu dengelenmiş sandalye sayısını olumsuz etkiledi.

Büyük patlama
DSP'nin 1995'te yüzde 14 olan oyu, bu seferde 9 puan biriken orantı 23'e çıktı. Ecevit'in DSP'yi oylatmasını özellikle İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa gibi büyük illerde gerçekleştirdi.

MHP ile başbaş
Oyların sistemini özelliği sonucu DSP Türkiye genelinde 2 puan farkla birinci parti olmasına rağmen bu fark Meclis'teki sandalye sayısına yansımada. MHP sonuçta DSP'yi yakaladı.

Başbakan... 74 YAŞINDA... KUYRUKTA...
Ecevit oy ve fazilet için birlik başına gittiğinde herkes ummanı verip onu övüyorlardı. Ama Ecevit bütün ricaları geri çevirip strajin beklediği ve bir hayli beklemeden sonra sandığa ulaşıldı.

1995 seçimlerinde birinci geçemedi...
Bu seferde yüzde 23'e çıkarak birinci parti oldu. MHP'nin oylarında ki bu dengelenmiş sandalye sayısını olumsuz etkiledi.

ANAP'ta hayal kırıklığı
ANAP'ın geçen seçimde yüzde 19 aldığı bu kez yüzde 13'e indi. MHP ve Fazilet'in galibiyeti için ANAP'ın merkez sağdaki DYP'ye geride bırakılması oldu.

Fazilet'te büyük gerileme
1995 seçimlerinden itibaren Fazilet bu seferde 2 puan biriken kayıpla yüzde 11'e geriledi. Bu seferde Fazilet'in oylarında ki bu dengelenmiş sandalye sayısını olumsuz etkiledi.

CHP bu kez barajı aşamadı
1995 seçimlerinde yüzde 10 barajı son anda ve kilim geçiren CHP bu kez yüzde 7,5'e geriledi. Bu seferde barajı aşamadı.

1995 seçimlerinde yüzde 10 barajı son anda ve kilim geçiren CHP bu kez yüzde 7,5'e geriledi. Bu seferde barajı aşamadı.

ANADOLU MHP DEDİ
OZELLİKLE Keles ve İnönü Anadolu'dan MHP'ye büyük oy aktı. Çarşamba'dan basit oylar Bayburt, Yozgat, Çorum, Çankırı, Sivas, Kayseri, Niğde, Nevşehir, Konya ve Burdur'a uzanan yaygın MHP birinci parti oldu.

Fazilet'i eritti
Bir ilginç gelişme daha: Erzurum, Kayseri, Sivas ve özellikle de Konya gibi Fazilet'in kalitesi olan illerde MHP oylarını dağıtımını artırdı. Bu illerde Fazilet seçiminin ciddi bir bölümünün MHP'ye kaydığı gözlendi.

"CARPIK SİYASETE TEPKİ"
MHP lideri Devlet Bahçeli, seçim zafere "Bu seçim siyasetteki Çarşamba halkın tepkidir" diye yorumladı.

DYP çöktü!
Ciller, 6 yıl önce Demirel'den yüzde 27 ile devraldığı DYP'yi önce yüzde 19'a, dün de baraj sınırına getirdi

Secmenin öfkesi
18 NISAN seçimlerinde en ağır darbeyi DYP'ye verdi. Refah Partisi aleyhine kampanya yapıp ve toplaman sonra da ilk fırtına bu partiyle ortaklık kuran "Hansu Ciller" secmenin ilk fırtınası ağır şekilde ezildi.

Ciller bile kritik
DYP bu seferde yüzde 10'lara kadar gerileyerek 5 ilin parti oldu. DYP İstanbul, İzmir, Ankara gibi kentlerde varlık gösteremeyen, Ege, Trakya ve Akdeniz bölgelerinde de yok oldu. Ciller'in seçilmesi bile CHP'nin baraj aşamamasına bağlı.

CEKILECEK Mİ?
Ciller, secmenin ANAP'ın gerisinde olmasına DYP liderliğinde bir kez daha söz konusu "Simiti" taşıyarak cevap verdi.

3 Kasım 2002 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları:

3 Kasım 2002 Pazar günü erken yapılan 22.Dönem TBMM milletvekilli genel seçimleridir.

Erken Seçime Giden Süreç:

2002 Seçimleri ülkemizde yaşanan ekonomik kriz ve başbakan Bülent Ecevit'in ilerleyen yaşının ardından sağlık problemleri nedeniyle ülke yönetiminde zorlanması ve kendi partisi içinde yaşanan gerginliklerden dolayı ülke yönetiminde bir kaos yaşanması sebeplerindedir.

MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin 7 Temmuz 2002 günü partisinin Bursa il teşkilatının düzenlediği 11.Kocayayla Türkmen Kurultayı sonrası basın mensuplarına yaptığı açıklama ile 3 Kasım 2002 Pazar günü erken genel seçimlerin yapılmasını istedi. MHP Liderinin bu çağrısı üzerine 31 Temmuz 2002'de TBMM genel kurulunda yapılan oylama ile 3 Kasım seçimlerine giden süreç başlamıştır.

Seçime Katılan Partiler ve Seçim Süreci:

Kayıtlı bulunan toplam 41.4 milyon seçmenden yüzde 79'u sandık başına giderek, seçime katılan 18 siyasi parti ve bağımsız diğer adaylararasından seçim yapmışlardır.

Seçim Sonuçları:

AK PARTİ %34.29	DEHAP %6.23
CHP %19.38	ANAP %5.12
DYP %9.56	SP %2.49
MHP %8.35	DSP %1.22
GP %7.26	DIĞER %6.10

1)2002 seçimleri sonucunda Türkiye Cumhuriyeti tarihinde bir ilk yaşanmış, İlk kez, iktidarda ve mecliste temsilcileri bulunan partilerin tamamı (DSP, MHP, ANAP, DYP ve SP) yüzde 10'luk seçim barajının altında oy alarak TBMM dışında kalırken meclis de bulunmayan AKP ve CHP meclise girmeyi başarmıştır.

2)Bir önceki seçimlerde (1999) ülke barajının altında kalmış olan CHP ve yeni kurulan Adalet ve Kalkınma

Partisi (AKP) hariç, seçime giren diğer 16 parti milletvekili çıkaramamıştır

3)Yaşanan siyasi istikrarsızlık ve ekonomik kriz sonucunda yapılan seçimlerde oy kullanna seçmenin %54'ünün daha önceki seçimlerde oy verdiği partiyi

değiştirdiğini, 3 Kasım 2002 seçimlerinde başka bir partiye oy verdiği sonucuna ulaşmıştır.

4) 2002 yılı genel seçimlerinde yine ülke barajlı d'Hondt yöntemi uygulanmıştır. **D'hondt sisteminin tüm olumsuz etkileri bu seçimlerde görölmüştür.** Bu seçimler sırasında ülkede temsili demokrasi kavramı ciddi bir şekilde tartişılmaya başlanmıştır. %10'luk ülke barajını aşamayan partilere oy veren seçmenlerin oranı %46,4'dür. Ayrıca 9 milyon seçmen seçimde oy kullanmamıştır. **Bu sonuç ülkenin yaklaşık %60'ının parlamentoda temsil edilmediği gerçeğini göstermektedir.**

Türkiye Haritasında 2002 Seçimi

3 Kasım 2002 seçimleri sonucunda Adalet ve Kalkınma Partisi 550 milletvekilliğinden 365'ini alarak tek başına hükümet kurma yetkisini kazanmıştır. Ak Parti genel başkanı Recep Tayyip Erdağan siyasi yasağı nedeniyle hükümeti Kayseri Milletvekili Abdullah Gül tarafından 58.Türkiye Cumhuriyeti hükümeti kurulmuştur.2003'de Recep Tayyip Erdoğanın siyasi yasağının kaldırılmasından sonra Siirte yapılan ara seçimlerde milletvekili seçilerek 59.hükümeti 14 Mart 2003'de kurmuştur.

Seçimin Önemi:

Türk siyasal hayatında köklü değişikliklerin yaşanmasına sahne olan bir seçimdir. 1946 yılından sonra ilk kez iki partili bir meclise kavuşurken, son on yıla damgasını vuran çok partili koalisyonlar dönemini de sona erdirmiştir. Ülkemiz 15 yıl sonra tekrar tek parti hükümetine kavuşmuştur. Ayrıca baraj altında kalan siyasi partilerin genel başkanları istifa etmiştir.

Meclise girememiş olsa bile 2002 seçimlerinin bir diğer başarılı partisi ise, seçimlerden sadece bir kaç ay önce kurulan ve liderliğini Cem Uzan'ın üstlendiği, ilginç medya ve kampanya taktikleriyle dikkati çeken Genç Parti (GP) dir. Genç parti bu seçimlerde 2.285.598 milyon oy alarak %7.24 ile barajı zorlamıştır.

-3 Kasım 2002 Sabahı Türkiye Gazete Manşetleri-

VATAN AKP TEK BAŞINA İKTİDAR

4 KASIM 2002 PAZARTESİ BAĞIMSIZ GÜNLÜK GAZETE 200 BİN LIRA

Sandıktan ÖFKE ÇIKTI

AKP: 34.4 363 milletvekili
CHP: 19.4 179 milletvekili

Yoksulluk, yolsuzluk, adaletsizlik ve televizyonlardaki magazin çilgiliği AKP'yi tek başına iktidara getirdi

Baykal'a yine muhalefet liderliği kaldı

İlk mesaj ılımlı
İlk isimler AB düzenlemelerini yapıp üyelik tarihi almak IMF ile ciddi meselesiz yok

Hayal kırıklığı YAŞAYANLAR

AKP	34.4	363	MHP	8.4	DSP	1.2	BTP	0.4	
CHP	19.4	179	DEHAP	7.3	YTP	1.03	ÖP	0.3	
DYP	5.8	ANAP	5.0	İP	0.9	TKP	0.2	MP	0.2
DYP	5.4	İP	2.5	YERLİ PARTİLER	0.5	LP	0.1	LP	0.1

Türkiye'nin en iyi gazetesi!

SABAH PAZARTESİ 4 KASIM 2002 03 GAZETE 300 BİN LIRA

Anadolu ihtilali

Ankara'ya tepki AKP'yi ezici çoğunlukla tek başına iktidar yaptı
CHP muhalefette kaldı. Öteki partilerin hepsi sandığa gömüldü

AKP %34.1 363
CHP %19.1 179

İş dünyası kredi verdi

AKP sandıkta fark attı

AKP'nin zafarı

1950'lerden beri ilk kez bu kadar geniş bir tasfiye operasyonu yasadı

BÜYÜK TEMİZLİK

Secmen eskileri silindi. Meclis dışında kalan Bahçelli ve Yılmaz siyasetten çekilme kararı alırken Tansu Çiller evine kapandı

Devlet Bahçelli

Secim 20 sayfa

Ekonomik krize ağır fatura kesildi **AKP 34.1** 363 **CHP 19.5** 180

SOSYAL PATLAMA SANDIKTA OLDU

SECİM 12

1 Erdoğan liderliğindeki AKP tek başına iktidar oldu. Meclis'e sadece iki parti AKP ve CHP girdi.
2 Meclis'in tüm eski partileri silindi. Ecevit, Çiller, Yılmaz ve Bahçelli milletvekili seçilmedi.

3 Türkiye'ye yıllarca iriica kabusu yasayan Erbakan ve "kadavri" dönemi tamamen kapandı.
4 Etik esasa dayalı siyaset yapan DEHAP ve aşırı vaatlerde bulunan GP aradığını bulamadı.

Hürriyet 4 Kasım 2002 Pazartesi Kuruluşu: Selâh Sâmiî 1984 - 1993 Fiyat: 300 bin TL

6 güvence

AKP Lideri Recep Tayyip Erdoğan, vatandaşın aklındaki soruları gençler vererek yanıtladı.

1 İnsandan hayat tarzına meddahale etmeyeceğiz.
2 İki iratımız Aİİ olacak. Tam özçekim sürecine hızlandıracız.
3 Türkiye'nin dünya ile entegrasyonuna hızlandıracız.
4 IMF ile ekonomik program uygulamamıza kararlıyız.
5 Türkiye'yi germeceğiz.
6 28 Şubat süreci yaşamama.
7 Aşırı cendri olacağız. Esaslıca 28 Şubat süreci yaşamama.
8 Ve Başkanlık konusu

CAAAK BASKIN

Baykal: Yeni bir dönem başlıyor

Eşek sakası

Bahçelli: Sorunlu tüm meclisliyorum

CHP adayı Süzen AKP'ye oy verdi

Siyasetin Titanikleri

İlk çekilen Bahçelli Sağda miras bitti Karoğlan'ın vedası

AKSAM AKSAM dan çağdaş hizmet

AKP %34.1 363 **CHP %19.2** 179

TEK BAŞINA

Türk demokrasisi çift parti döneme geçti. Erdoğan'ın engeline rağmen eziz geçen AK Parti tek başına iktidar, CHP muhalefette kaldı. Ya başbakan kim olacak

İlinci Özal gibi

Anayasa değişikliği mi

Baykal, kızının evinde izledi

Sandalyesiz hükümet en az 1 ay işbaşında

Erdoğan 4 söz verdi

Kırmızı bültenli vekilimiz de var

BATTI'DA AKP ŞOKU

İSTE SHOW FARKI

2007 Milletvekili Genel Seçim Sonuçları:

23.Dönem TBMM milletvekilliği genel seçimleri görev süresi dolan 10.Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in yerine TBMM'de 11.Cumhurbaşkanının seçim sürecinde 27 Nisan e-muhtırası ve sonrası 367 krizleri ile TBMM'nin Cumhurbaşkanı seçememesi üzerine hükümet erken seçim kararı almıştır.

14 siyasi partinin katıldığı Demokratik Toplum Partisini (DTP) Bin Umud Adayları adı altında bağımsız olarak katıldığı seçimler 22 Temmuz 2007 günü yapılmıştır.

Seçim İttifakları:

Bu seçimler öncesi Anavatan ve Doğru Yol partisinin Demokrat Parti çatısı altında birlikte seçime gireceği konuşulsa da bu gerçekleşmedi ve Anavatan Partisi seçimlere katılmadı.Yalnız DYP,DP adı altında Mehmet Ağar liderliğinde seçime girmiştir.Anavatan Partisi ise seçimlere katılmamıştır.

Ayrıca Demokratik Sol Parti de CHP çatısı altında seçime girerek 13 milletvekilliği kazandı

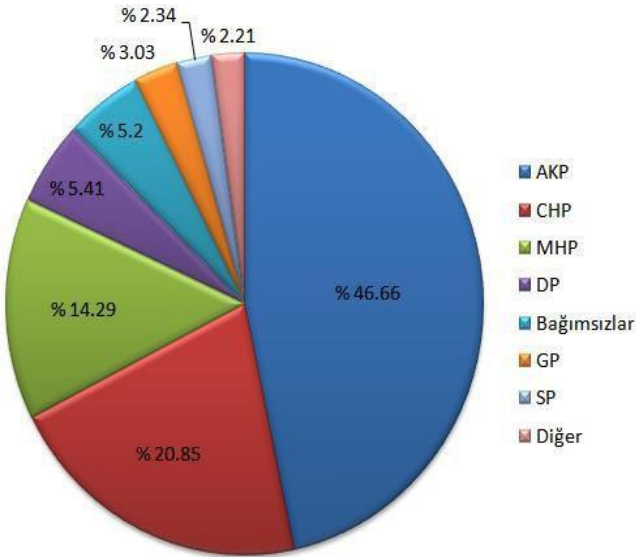

Seçim Sonuçları:

22 Temmuz 2007 seçimleri pek çok yönüyle Türk siyasetinin en önemli seçimlerinden biri olmuştur MHP 2002' de baraj altında kalmasının ardından 2007 seçimlerinde barajı geçerek meclise girmiştir.Oyunu yüzde 8,4'ten yüzde 14,3'e yükselterek 71 milletvekilliği ile mecliste temsil edilmiştir.AKP 341 milletvekilliği kazanarak hükümeti tek

başında kurma yetkisi kazanırken,CHP 112 sandalya ile anamuhalef olmuştur

Seçim sonucunda 341 milletvekilliği elde eden AKP 29 Ağustos 2007 günü Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün onaylaması ile 60.Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti kurulmuştur.

2007 Seçim Afişleri:

CHP İktidarında;
Halkı ezdirmeyeceğiz,
Ülkeyi soydurmayacağız,
Devleti böldürmeyeceğiz...

CHP

Şimdi CHP zamanı

Türkiye'nin Yeni Lideri
MEHMET
Mehmet Ağar

DP
DEMOKRAT PARTİ

**ARTIK
DEMOKRAT
PARTİ VAR.
ÇARE VAR.**

**DURMAK YOK
YOLA DEVAM**

AK PARTİ
Herşey Türkiye Üzülmesin

EVET

HERŞEY TÜRKİYE ÜZÜLSÜN

**ÜLKEN İÇİN
KARAR VER
BİR OY YETER**

**TEK
BAŞINA
MHP**

12 Haziran 2011 Tarihli Milletvekili Genel Seçim Sonuçları:

2007 de yapılan referandumda genel seçim süresinin 5 yıldan 4 yıla indirilmesini kabul edilmiştir.Bu neden ile 24.Dönem Milletvekilliği genel seçimleri 1 yıl erken yapılarak 12 Haziran 2011 Pazar günü yapılmıştır.

Seçim Öncesi Yaşanan Olaylar:

MHP’de Kaset Olayları ve İstifalar:

Seçim öncesinde aralarında üst düzey parti yöneticileri de bulunan toplam 10 MHP’li milletvekili adayının evlilik dışı ilişkilerini ifşa eden görüntülerin İnternet’te yayımlanması veya yayımlanacağı tehdidi üzerine adaylıktan istifa etti. Mhp genel başkanı Devlet Bahçeli’nin istife etmesini, istifa etmemesi haline de ellerindeki kasetleri açıklayacaklarını söyleyen”Farklı ülkücülük” adlı bir blog sitesinde çeşitli tarihlerde yayınlanan kasetler ile üst düzey birçok parti görevlisi ve milletvekili istifa etti.

Tutuklu Sanıkların Milletvekili gösterilmesi:

2011 seçimleri öncesi partiler bazı tutuklu milletvekillerini aday göstermişlerdir. MHP Balyoz davası tutuklu sanığı Engin Alan’ı MHP’nin İstanbul 1. Bölge 1. sıra adayı olarak gösterirken,Ergenekon davaları tutuklu sanıklarından Mustafa Balbay,İzmir 2.Bölgeden Mehmet Haberal ise Zonguldak’tan CHP milletvekili adayı olmuştur.

Ayrıca seçime bağımsız olarak emek,özgürlük ve dayanışma bloğundan giren KCK davasından tutuklu yargılanan isimlerden Diyarbakır: Hatip Dicle, Van: Kemal Aktaş, Şırnak: Selma Irmak, Faysal Sarıyıldız Şanlıurfa: İbrahim Ayhan, Mardin: Gülseren Yıldırım milletvekili olarak aday gösterildi.

Seçim Süreci:

2011 seçimleri özellikle partilerinin kitle iletişim araçlarını kullanarak seçmenlere ulaşma yöntemlerinin yoğun bir şekilde kullanıldığı seçim olmuştur.AKP’nin seçim öncesi Tv de reklam olarak yayımlara”**Haydi Bir Daha**”adlı seçim reklamı büyük ilgi görmüştür.

Ayrıca bu seçimde MHP Lideri Devlet Bahçelinin seçim meydanlarında yapmış olduğu konuşmalarda dil sürçmeleri özellikle” **püskevit**”**söylemi** seçimlere renkli bir hava katmıştır.

Diğer yandan CHP’nin **Aile sigortası** projesine seçim boyunca çok konuşulmuştur.

Seçimin Özellikleri:

Bu seçimde Kürtçe propaganda yapılması serbest bırakılmış,tahta oy sandıkları yerine şeffaf, ısıya ve kırılmaya dayanıklı sert plastikten yapılan sandıklar kullanıldı. Bu seçimlerde ilk kez 25 yaşındakiler milletvekili adayı olabilmışlerdir.

Seçim Sonuçları:

PARTİLER	MİLLETVEKİLİ SAYISI	OY ORANI
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)	327	49,8
Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)	135	26,0
Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)	53	13,0
Saadet Partisi (SP)	-	1,3
Halkın Sesi Partisi (HAS Parti)	-	0,8
Büyük Birlik Partisi (BBP)	-	0,8
Demokrat Parti (DP)	-	0,7
Hak ve Eşitlik Partisi (HEPAR)	-	0,3
Demokratik Sol Parti (DSP)	-	0,3
Doğru Yol Partisi (DYP)	-	0,2
Türkiye Komünist Partisi (TKP)	-	0,2
Millet Partisi (MP)	-	0,1
Milliyetçi ve Muhafazakar Parti (MMP)	-	0,1
Emek Partisi (EMEP)	-	0,1
Liberal Demokrat Parti (LDP)	-	0,0
Bağımsızlar	35	6,6
TOPLAM	550	100

-Türkiye Geneli Seçim Sonuçları-

2011 genel seçimleri'nin ardından Cumhurbaşkanı Abdullah Gül hükûmeti kurma görevini vermesinin ardından 61.Türkiye Cumhuriyeti hükümeti kurulmuştur.

Yemin Krizi:

Seçim sonucunda meclise girmeye hak kazanan bazı milletvekillerinin tutuklu olması ve tahliye edilmemesi ile Hatip Dicle'nin vekilliğinin düşürülmesi sonucu meydana gelmiştir. Parlamentoda yapılan yemin törenine Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP),Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) katılırken Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) bağımsız olarak seçimi kazanan milletvekilleri katılmadı.Fakat Cumhuriyet Halk partisi meclise gelmesine rağmen yemin etmemiş.11 Temmuz 2011 de yemin ederek göreve başlamışlardır. BDP milletvekilleri ise 1Ekim de yemin etmişlerdir.

-12 Haziran Sabahı Gazete Manşetleri-

2011 seçimleri Parti Seçim Afişleri:

Aile Sigortası ile
Türkiye
**rahat bir
nefes
alacak.**

Her yoksul
aileye
ayda en az
600 TL

Esnaflar
Kazanır

Üreticiler
Kazanır

CHP
EVET

Aile Sigortası reklam filmini izlemek için tıklayın...

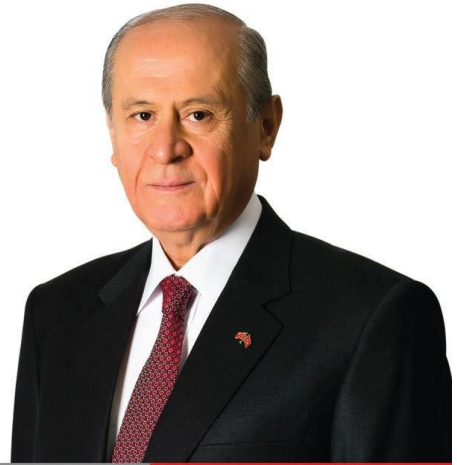

**BİZ BİRLİKTE
TÜRKİYE'YİZ**

**MİLLİYETÇİ
HAREKETİN SÖZÜ**

**YOKSULA AŞ
ESNAFA İŞ
HİLAL KÂRT
HELAL KÂRT**

SES VER TÜRKİYE

CC MHP

